

NAGY JÓZSEF

**GYAKORLATI
LATIN
ALAKTAN**

DEBRECEN, 1936.

DR. BERTÓK LAJOS KIADÁSA

Előszó.

Könyvem kimondottan gyakorlati célú s így sem a nyelvi teljesség, sem a filológiai szakszerűség nem lehetett vezérelvem. E mellett azonban tudománytalan népszerűsítésre sem vállalkozhatam. Szófukar kompendiumok és tudós grammatikák útvesztőit egyaránt kerülni akarván, egyetlen főszempontul a fordítói készség felkeltése s megalapozása szolgált a latin alaktan minél eredményesebb megismertetésével. Ezért az egyes nyelvi elemek gyakorlását és megrögzítését célzó mondatpéldáknak nagy jelentősége van könyvemben. A baloldalt latin, jobb oldalt magyar szövegű mondatok nemcsak azt célozzák, hogy az egyes nyelvi kategóriák valódi funkcióját a mondat egészében érezze meg a diák, hanem a szövegfordítás megszerettetését is. Érdekes ezekből minden órára könyv nélkül is megtanítani pár példát, hiszen amúgy is nagyon sok közöttük a sententia, szálló ige és bibliai idézet.

Lélektani és tanulástechnikai szempontból egy oldalon csak egyfajta elméleti dolog szerepel s a baloldalon közölt szó-, vagy szólampéldák mindig a jobb oldalon keretbe foglalt nyelvi szabályok illusztrálói.

A nyelvünktől eltérő, vagy általában véve fontos nyelvi elemek tárgyalását, — ahol csak szüksége mutatkozott, nyelvünkre való útalás világosítja meg.

Könyvem nagy példatára természetesen nem arra való, hogy utolsó sorig megtaníttassuk, akár jeles tanulóval is. Tanártársaim didaktikai és óraterv-készítő munkáját is könnyíteni véltem a példatár bő terjedelmével.

Kedves kartársaim jóindulatába ajánlván könyvemet, kérem szíves megjegyzéseiket s jótanácsaikat.

Szeghalom, 1936. december hó.

Nagy József.

Alapismeretek.

A magyar nyelv a latin ábécét használja, ezért írásban alig van különbség a két nyelv ábécéje közt. Két latin betű nincs meg a magyarban:

q, mely mindig u-val fordul elő, (kiejtése: **kv**),

x, (kiejtése: **ksz**).

Kiejtésben már több különbség van; a két legfontosabb az, hogy a latinban nincs **a** és **s** hang. Főbb kiejtési szabályok:

a	hangzása:	rövid, vagy hosszú á
ae, oe	"	é, ö olykor é
c	"	k volt a rómaiaknál, de ma e, i, y, ae, oe előtt c -nek mondják,
ch	"	k
s	"	sz
x	"	ksz
qu	"	kv
i	"	j magánhangzó előtt,
y	"	i
ph	"	f
ti szótag	"	ti volt a rómaiaknál, de ma ci -nek mondják, ha utána magánhangzó jön; ti - nek hangzik azonban így is, ha előtt- te s, t , vagy x áll.

* * *

A hangsúly az utolsóelőtti szótagra esik, ha az hosszú; de a szó végétől számított harmadik szótag hangsúlyos, ha az utolsóelőtti szótag rövid. Pl. **corpus** (test), **corporis** (testé.)

Hosszú a szótag, ha hosszú magánhangzó van benne, vagy ha rövid magánhangzót egynél több mássalhangzó követ. Pl. **aurōra** (hajnal) szóban **rō** hosszú s így hangsúlyos szótag, mert hosszú benne a magánhangzó, de **magister** (tanító) szóban is hosszú a **gi** szótag, mert a rövid **i**-t több mássalhangzó követi.

* * *

Szótagolásnál csak mássalhangzó-torlódás esetén van eltérés a magyar és latin nyelvszokás közt. Magyarban egyetlen mássalhangzó mehet csak át új szótagba (temp-lom), de a latinban annyi, ahánnyal kezdődik latin szó (tem-plum).

Latinban nemcsak a tulajdonneveket írjuk nagy betűvel, hanem a belőlük képzett melléknéveket is. Pl. **populus Rōmānus** (római nép).

* * *

A magyar és a latin nyelv között egyik legfőbb eltérés abban áll, hogy a latin **n e m e k** szerint is különbséget tesz a személyek és dolgok elnevezésében. Így vannak aztán:

hímnemű,

nőnemű és

semlegesnemű főnevek. Egy-egy főnév nemét a jelentéséből, vagy végződéséről lehet legtöbbször felismerni. Szükséges ezért általánosságban tudnunk, hogy

h i m n e m ű e k a férfit jelentő főnevek, továbbá a népek, folyók és szelek nevei;

n ő n e m ű e k a nőt jelentő nevek, továbbá az élőfák, városok, szigetek és tartományok nevei.

Jelentésük mellett azonban inkább a végződésük mutatja a főnevek nemét.

* * *

A latin főnevek, melléknevek, számnevek és névmások (összefoglaló szóval: névszók) ragozását az nehezíti, hogy a szó különféle mondatbeli szerepét nem állandó ragok mutatják, mint a magyarban, hanem különféle szóvégzések, melyek a szótövek szerint is változnak. Ezek a különböző alakok a szó esetei (cāsus).

A szónak esetjelekkel történő változtatását nevezik a latinban **dēclīnātionak**, magyarul **névhajlításnak**.

* * *

Öt esete van a latin névszóknek egyesszámban is (**singulāris**), többesszámban is (**plūrālis**):

Nominativus=alanyeset. Kérdése: *ki, mi?*

Accusativus=tárgyeset. Kérdése: *kit, mit?*

Genitivus=birtokosjelző-eset. Kérdése: *kinek, mi-
nek a valamije?*

Dativus=részeshatározó-eset. Kérdése: *kinek,
minek a részére?*

Ablativus=különféle határozók esete. Kérdése
*legtöbbször: kitől, mitől, ki-
vel, mivel?*

* * *

A névhajlítás, vagy *declinatio* úgy történik, hogy a szó tövéhez hozzátesszük az egyes esetek jeleit. Ezek a jelek a szó töve szerint változnak. Tövéük szerint öt csoportba tartoznak a latin főnevek, ezért ötféle névhajlítás, vagy *declinatio* van:

I. declinatio az **a** tövűeké,

II. " " **o** "

III. " " **i** és mássalhangzós tövűeké,

IV. " " **u** tövűeké,

V. " " **e** "

A melléknevek, számnevek és névmások hajlítása is úgy történik nagyjából, mint a főneveké.

* * *

Mind az öt *declinatio* vonatkozik a következő három szabály:

1. Többesszámban mindig egyforma a **dativus** és **ablativus**.

2. Semlegesnemű szó **accusativusa** mindig egyezik a **nominativusszal**, egyesben is, többesben is.

3. Semlegesnemű szó többes **nom.-a** és **acc.-a** **a-ra** végződik.

* * *

Névelő nincs a latinban. Az igeragozásban sincs külön alanyi és tárgyas alak.

* * *

Szótárhasználatnál figyeljünk a következőkre:

Magánhangzó hosszúságát a föléje tett vonal (-) jelzi.

A rövidséget csak az **i** betűnél mutatja pont, másutt semmi.

Himnem latinul: **genus masculinum**, szótári jele: **m.**

Nőnem " " **femininum**, " " **f.**

Semlegesnem " **neutrum** " " **n.**

Nem az egyesszámú **nominativus** mutatja mindig a főnév tövét, ezért szükséges jelölni szótárban az egyes **genitivus** végződését is. Pl. az **úr** szót így találjuk szótárban: **dominus**, -i -m. Ezekből az alakokból látjuk, hogy ez a szó **o** tövű.

A TÖVŰ FŐNEVEK.

Sing.		Plur.
Nom. penna	toll	pennae tollak
Acc. pennam	tollat	pennās tollakat
Gen. pennae	tollnak a valamije	pennārum tollaknak a valamije
Dat. pennae	tollnak a részére	pennīs tollaknak a részére
Abl. pennā	tolltól, tollal	pennīs tollaktól, tollakkal

1. Columba volat.
2. Columbae volant.
3. Fābula dēlectat.
4. Fābulae dēlectant.
5. Cicōniam videō.
6. Cicōniās videō.
7. Pennā scribō.
8. Pennīs scribō.
9. Caprae aquam dō.
10. Avia puellis narrat.
11. Historiam Hungariae amō.
12. Ferae silvārum latent.
13. Agricola spīcās legit.
14. Portam rosīs ornāmus.
15. Aurōra poētis placet.
16. Rāna in aquā natat.
17. Livia dē Aenēā narrat.
18. In āreis olivae flōrent.
19. Vitam nautārum ignōrō.
20. Procellae plantīs nocent.
21. Non scholae, sed vitae discimus.
22. Advenae ārās deābus aedificant.
23. Tullia pictūrās filiābus monstat.
24. Incolae insulae prō patriā dīmīcant.
25. Aquila non captat muscās.
26. Historia est magistra vitae.

I. DECLINATIO.

Az **a-tövű főnevek** egyes **nominativusban a-ra** végződnek, egyes **genitivusban ae-re**.

Az **-as, -es, -e** végű görög tulajdonneveket is az **I. declinatio** szerint hajlítjuk. Ilyenek: **Aenēās, Pēnelope**.

A **dea** (istennő) és **filia** (leány) szó többes **dativusa és ablativusa: deābus és filiābus**.

Az **a-tövű főnevek** nőneműek, csak a férfit jelentő szók himneműek, mint pl. **agricola** (földműves), **nauta** (hajós), **poēta** (költő), **incola** (lakos), **pīrāta** (kalóz).

1. A galamb repül.
2. A galambok repülnek.
3. A mese gyönyörködtet.
4. A mesék gyönyörködtetnek.
5. Gólyát látok.
6. Gólyákat látok.
7. Tollal írok.
8. Tollakkal írok.
9. A kecskének vizet adok.
10. A nagyanyó mesél a lányoknak.
11. Magyarország történetét szeretem.
12. Az erdők vadjai elrejtőznek.
13. A földműves kalászokat szed.
14. A kaput rózsákkal díszítjük.
15. A hajnal tetszik a költőknek.
16. A béka vízben úszik.
17. Livia Aeneasról mesél.
18. Az udvarokon olajfák virágzanak.
19. A hajósok életét nem ismerem.
20. A viharok ártanak a növényeknek.
21. Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk.
22. A jövevények oltárokat építenek az istennőknek.
23. Tullia képeket mutogat leányainak.
24. A sziget lakói hazájukért harcolnak.
25. A sas nem fogdos legyeket.
26. A történelem az élet tanítója.

O TÖVŰ FÖNEVEK.

Sing.		Plur.	
Nom. rāmus	ág	rāmī	ágak
Acc. rāmun	ágot	rāmōs	ágakat
Gen. rāmī	ágnak a valamije	rāmōrum	ágaknak a valamije
Dat. rāmō	ágnak a részére	rāmīs	ágaknak a részére
Abl. rāmō	ágtól, ággal	rāmīs	ágaktól, ágakkal
Nom. puer	fiú	puerī	fiúk
Acc. puerum	fiút	puerōs	fiúkat
Gen. puerī	fiúnak a valamije	puerōrum	fiúknak a valamije
Dat. puerō	fiúnak a részére	puerīs	fiúknak a részére
Abl. puerō	fiútól, fiúval	puerīs	fiúktól, fiúkkal
Nom. liber	könyv	librī	könyvek
Acc. librum	könyvet	librōs	könyveket
Gen. librī	könyvnek a valamije	librōrum	könyveknek a valamije
Dat. librō	könyvnek a részére	librīs	könyveknek a részére
Abl. librō	könyvtől, könyvvel	librīs	könyvektől, könyvekkel
Nom. vir	férfi	virī	férfiak
Acc. virum	férfit	virōs	férfiakat
Gen. virī	férfinak a birtoka	virōrum	férfiaké
Dat. virō	férfinak a részére	virīs	férfiaknak
Abl. virō	férfitől, férfivel	virīs	férfiaktól, férfiakkal
Nom. verbum	szó	verba	szavak
Acc. verbum	szót	verba	szavakat
Gen. verbī	szónak a valamije	verbōrum	szavaké
Dat. verbō	szónak a részére	verbīs	szavaknak
Abl. verbō	szótól, szóval	verbīs	szavaktól, szavakkal.

II. DECLINATIO.

Az o tövű főnevek végződése

egyesszámú nominativusban : -us, -er, um lehet.
genitivusban mindig -i.

Egy -ir végű szó is ide tartozik : vir, -i m. (férfi).

Deus (Isten) ragozása többesben :

Nom. deī, diī, vagy dī

Acc. deōs

Gen. deōrum, vagy deūm

Dat. és Abl. deīs, diīs, vagy dis.

egyesben:
deus
deum
deī
deō

Az -us és -er végűek himneműek, de ha város-, sziget-, tartomány-, vagy élőfa-nevek, akkor nőneműek, mint pl. Corinthus, Dēlus, Pontus ; fāgus (bükkfa). Nőnemű ez a két szó is : humus (talaj), alvus (has). Három semlegesnemű is van az -us végűek közt : vīrus (méreg), vulgus (néptömeg), pelagus (tenger).

Az -um végűek mind semlegesek.

A latin melléknevek tekintélyes része az első két declinatiohoz tartozik. Ezeknek 3 alakjuk van a 3 nem jelölésére : -us, -a, -um és -er, -a, -um végzettel.

A him- és semlegesnemű alakot a II. decl. szerint hajtjuk, a nőneműt pedig az I. decl. szerint. Például :

Sing.

Plur.

Nom. bonus, bona, bonum bonī, bonae, bona

Acc. bonum, bonam, bonum bonōs, bonās, bona

Gen. bonī, bonae, bonī bonōrum, bonārum, bonōrum

Dat. bonō, bonae, bonō bonīs

Abl. bonō, bonā, bonō bonīs

VOCATIVUS.

A megszólításra külön esetük van az -us végű o tövű szavaknak ; ez az eset : a vocativus e végződésű. Pl. domine! (uram!) Az -ius végzetű tulajdonnevek vocativusa i-re végződik. Pl. Tullius voc. : Tullī. Így alakul a filiūs és meus vocativusa is : mī fili! (fiam!) Deus voc. : deus!

Többesszámban nincs külön megszólító-eset, sem más declinatiohoz tartozó főneveknél. Erre a célra a nominativus szolgál. Pl. mī pater! (atyám!)

A II. DECLINATIO

1. Dominus arat.
2. Domini arant.
3. Magister narrat.
4. Magistri narrant.
5. Bellum incipit.
6. Bella incipiunt.
7. Agnoscō amicum.
8. Agnoscō amicos.
9. Gladiō pugnō.
10. Gladiis pugnāmus.
11. Servus dominō paret.
12. Servi dominis parent.
13. Templum oppidi ēminet.
14. Tempa oppidorum eminent.
15. Deus mundum gubernat.
16. Cervus apud rivum bibit.
17. Equi currum trahunt.
18. Lupi in campo ululant.
19. Venti vela mulcent.
20. Discipulis ludus placet.
21. Rami ulmi frondent.
22. In principiō erat Verbum.
23. In hortō amici ambulō.
24. Coquus cibos coquit.
25. Corvus nidum inter ramos facit.
26. Fabri e vitro pocula faciunt.
27. Dominus filiis agrum legat.
28. Viri gaudiō spectacula spectant.
29. Sulcos aratro coloni secant.
30. Verba volant, scripta manent.
31. Gratias ago tibi, domine magister!
32. Carissime amice, veni mecum!
33. Quid legisti, Lucius?
34. Domine Deus omnipotens, adiuva nos!

GYAKORLÁSÁRA

1. A gazda szánt.
2. A gazdák szántanak.
3. A tanító mesél.
4. A tanítók mesélnek.
5. Háború kezdődik.
6. Háborúk kezdődnek.
7. Felismerem a barátomat.
8. Felismerem a barátaimat.
9. Karddal harcolok.
10. Kardokkal harcolunk.
11. A szolga engedelmeskedik urának.
12. A szolgák engedelmeskednek uraiknak.
13. A város temploma kiemelkedik.
14. A városok templomai kiemelkednek.
15. Isten kormányozza a világot.
16. A szarvas a forrásnál iszik.
17. A lovak kocsit húznak.
18. Farkasok üvöltenek a mezőn.
19. A szelek simogatják a vitorlákat.
20. A tanulóknak tetszik a játék.
21. A szilfa ágai lombosodnak.
22. Kezdetben vala az Ige.
23. A barátom kertjében sétálok.
24. A szakács ételeket főz.
25. A holló fészket az ágak közé rakja.
26. A mesterek üvegből poharakat készítenek.
27. A gazda fiaira hagyja örökül a földjét.
28. A férfiak örömmel szemlélik a látványosságokat.
29. A barázdákat ekével hasítják a gyarmatosok.
30. A szó elrepül, az írás megmarad.
31. Köszönöm neked, tanító uram!
32. Kedves barátom, jöjj velem!
33. Mit olvastál, Lucius?
34. Mindenható Úristen, segíts meg minket!

MÁSSALHANGZÓS TÖVŰ FŐNEVEK.

	Nom.	Acc.	Gen.	Dat.	Abl.
Sing. m.	rex király	rēgem	rēgis	rēgī	rēge
Plur.	rēgēs	rēgēs	rēgum	rēgibus	rēgibus
Sing. f.	vox szó	vōcem	vōcis	vōcī	vōce
Plur.	vōcēs	vōcēs	vōcum	vōcibus	vōcibus
Sing. f.	plēbs nép	plēbem	plēbis	plēbī	plēbe
Plur.	plēbēs	plēbēs	plēbum	plēbibus	plēbibus
Sing. m.	pēs láb	pedem	pedis	pedī	pede
Plur.	pedēs	pedēs	pedum	pedibus	pedibus
Sing. n.	caput fej	caput	capitis	capitī	capite
Plur.	capita	capita	capitum	capitibus	capitibus
Sing. m.	mīles katona	militem	militis	militī	milite
Plur.	militēs	militēs	militum	militibus	militibus
Sing. m.	homo ember	hominem	hominis	hominī	homine
Plur.	hominēs	hominēs	hominum	hominibus	hominibus
Sing. n.	nōmen név	nōmen	nōminis	nōminī	nōmine
Plur.	nōmina	nōmina	nōminum	nōminibus	nōminibus
Sing. n.	corpus test	corpus	corporis	corporī	corpore
Plur.	corpora	corpora	corporum	corporibus	corporibus
Sing. m.	mōs szokás	mōrem	mōris	mōrī	mōre
Plur.	mōrēs	mōrēs	mōrum	mōribus	mōribus
Sing. mf.	bōs marha	bovem	bovis	bōvī	bove
Plur.	bovēs	bovēs	boum	bōbus v. būbus	
Sing. f.	sūs disznó	suem	suīs	suī	sue
Plur.	suēs	suēs	suum	suibus v. subus	
Sing. m.	Iuppiter	Iovem	Iovis	Iovī	Iove

III. DECLINATIO.

1. MÁSSALHANGZÓS TÖVŰEK.

A III. declinációhoz tartoznak mindazok a szavak, melyek egyes genitivusban **-is-re** végződnek. Ezek két csoportot alkotnak:

egyik csoportba a **mássalhangzós tövűek**,
másik „ az **i tövűek** tartoznak.

E két csoport hajlítása három esetben mutat eltérést:

I. Egyes ablativusban a mássalhangzós tövűek **-e**,
a semlegesnemű i tövűek **-i**
végződésűek.

II. Többes semleges nominativusban
a mássalhangzós tövűek **-a**,
az i tövűek **-ia**
végződést kapnak.

III. Többes genitivusban
a mássalhangzós tövű **-um**,
minden i tövű szó **-ium**
végződésű.

Pl. **nomen** (szó) n tövű és **mare** (tenger) i tövű semleges szók
egyes ablativusban: **nōmine mari**
többes nominativusban: **nōmina maria**
többes genitivusban: **nōminum marium**.

A mássalhangzós tövűek egyes nominativus-végzete sokféle, legtöbbször **l, n, r, s, x** mássalhangzó. Egy szó **c**-vel végződik: **lac** (tej) és egy **t**-vel: **caput** (fej).

Általános érvényű nemi szabályt nem lehet felállítani a mássalhangzós tövűeknél, mert nagyon sok a kivétel. Mégis szükséges tudnunk az itt következő főbb szabályokat:

Hímneműek: az **o, or, os, er** végűek és az **es** végű szótag-
szaporítók. Ez utóbbiak olyan főnevek, melyeknek szótagszáma nem egyezik egyes nom.-ban és gen.-ban. Pl. **mīles, militis** (katona).

Nőneműek: az **as, aus, x** végűek. Pl. **aetas, aetatis** (kor), **laus, laudis** (dicséret).

Semlegesneműek: az **ar, ma, men, ur, us, c, e, l, t** végű szavak. Pl.: **nōmen, nōminis** (név); **fulgur, fulguris** (villám).

A MÁSSALHANGZÓS TÖVŰ

1. Miles pūgnat.
2. Militēs pūgnant.
3. Homo sum.
4. Hominēs sumus.
5. Amō patrem.
6. Nōmina scribō.
7. Rēgī sermō placet.
8. Honōrā patrem et mātrem!
9. Plēbs iūra postulat.
10. Honōrēs mūtāt mōrēs.
11. Pācem et vērītātem diligite!
12. Orātiō consulis displicēbat.
13. Cum equitibus certāmus.
14. Mōrēs pastōrum nōvī.
15. Color flōrum dēlectat.
16. Caput sanguine rubēscit.
17. Viatōrēs pedibus eunt.
18. Arborēs hieme non flōrent.
19. Pietās crūdēlītātem dēvincit.
20. Māter amōre ēducat.
21. Virtūtem equitum laudāmus.
22. Cor dolōribus consenescit.
23. Quod licet Iovī, non licet bovi.
24. Vās ē marmore fabricātur.
25. Canēs carne nūtriō.
26. Multitūdo iuvenum carmen cantat.
27. Nepōtibus vulturēs appārēbant.
28. Apis mel aestāte congerit.
29. Prō magnitūdine natiōnis dimicāmus.
30. Victor mōre senum triumphāvit.

FŐNEVEK GYAKORLÁSÁRA

1. A katona harcol.
2. A katonák harcolnak.
3. Ember vagyok.
4. Emberek vagyunk.
5. Szeretem apámat.
6. Neveket írok.
7. A királynak tetszik a beszéd.
8. Tiszteld apádat és anyádat!
9. A nép jogokat követel.
10. A tisztségek megváltoztatják a jellemet.
11. A békét és igazságot szeressétek!
12. A consul szónoklata nem tetszett.
13. Lovasokkal küzdünk.
14. A pásztorok szokásait ismerem.
15. A virágok színe gyönyörködtet.
16. A fej piroslik a vértől.
17. Az útasok gyalog mennek.
18. A fák télen nem virágzanak.
19. A kegyesség legyőzi a kegyetlenséget.
20. Az anya szeretettel nevel.
21. A lovagok erényét dicséjük.
22. Szív megöregszik a fájdalomtól.
23. Amit szabad Juppiternek, nem szabad az ökörnek.
24. Az edény márványból készül.
25. A kutyákat hússal etetem.
26. Az ifjak sokasága dalt énekel.
27. Az unokáknak keselyük tüntek fel.
28. A méh a mézet nyáron gyűjti.
29. Nemzetünk nagyságáért küzdünk.
30. A győztes az öregek szokása szerint diadalmenetet tartott.

I TÖVŰ FŐNEVEK.

	<i>Nom.</i>	<i>Acc.</i>	<i>Gen.</i>	<i>Dat.</i>	<i>Abl.</i>
Sing.	imber m. zápor	imbrem	imbris	imbrī	imbre
Plur.	imbrēs	imbrēs	imbrium	imbribus	imbribus
Sing.	avis f. madár	avem	avis	avī	ave
Plur.	avēs	avēs	avium	avibus	avibus
Sing.	nūbēs f. felhő	nūbem	nūbis	nūbī	nūbe
Plur.	nūbēs	nūbēs	nūbium	nūbibus	nūbibus
Sing.	urbs f. város	urbem	urbis	urbī	urbe
Plur.	urbēs	urbēs	urbium	urbibus	urbibus
Sing.	ars f. művészet	artem	artis	artī	arte
Plur.	artēs	artēs	artium	artibus	artibus
Sing.	arx f. vár	arcem	arcis	arcī	arce
Plur.	arcēs	arcēs	arcium	arcibus	arcibus
Sing.	stirps f. törzs	stirpem	stirpis	stirpī	stirpe
Plur.	stirpēs	stirpēs	stirpium	stirpibus	stirpibus
Sing.	animāl n. állat	animāl	animālis	animālī	animālī
Plur.	animālia	animālia	animālium	animālībus	animālībus
Sing.	calcar n. sarkantyú	calcar	calcāris	calcārī	calcārī
Plur.	calcāria	calcāria	calcārium	calcārībus	calcārībus
Sing.	mare n. tenger	mare	maris	marī	marī
Plur.	maria	maria	marium	maribus	maribus
Sing.	rēte n. háló	rēte	rētis	rētī	rētī
Plur.	rētia	rētia	rētium	rētibus	rētibus
Sing.	vis f. erő	vīm	—	—	vī
Plur.	vīrēs	vīrēs	vīrium	vīribus	vīribus

III. DECLINATIO.

I TÖVŰEK.

Az *i* tövű főnevek végződése egyes genitivusban **-is**,
többes „ **-ium**.

Egyes nominativusban azonban sokféle végződésűek. Vannak:

1. **-er** végűek. Pl. **imber**, **imbris** (zápor).
2. **-is**, **-es** végűek; ezek egyforma szótagszámúak egyes nom.-ban és gen.-ban, ezért **szótagtartóknak** nevezzük. Pl. **avis**, **avis** (madár); **nūbēs**, **nūbis** (felhő).
3. **-s**, **-x** végűek, melyek egyes genitivusában két mássalhangzót találunk az **-is** végződés előtt. Pl. **urbs**, **urbis** (város); **arx**, **arcis** (vár).
4. **-al**, **-ar**, **-e** végűek. Pl. **animāl**, **animālīs** (állat); **calcar**, **calcāris** (sarkantyú); **mare**, **maris** (tenger).

Megtartják a többeli *i*-t egyes acc.-ban és abl.-ban is

1. az **-is** végű város- és folyónevek. Pl.
nom. **Tiberis** (a T. folyó) **Neāpolis** (Nápoly)
acc. **Tiberim** **Neāpolim**
abl. **Tiberī** **Neāpolī**.

2. egypár köznévi. Pl. nom. **sitis** (szomjúság)
acc. **sitim**
abl. **sitī**.

Megtartja a többeli *i*-t egyes ablativusban minden semleges-nemű *i* tövű főnév. Pl. **mare** (tenger) abl.: **marī**.

Hímneműek : az **-er** végűek, de **linter** (csolnak) nőnemű.
Nőneműek : az **-is**, **-es**, **-s** és **-x** végűek. Pl. **avis** (madár); de a **-cis**, **-nis**, **-guis** végűek hímneműek. Pl. **piscis** (hal); **amnis** (folyam); **unguis** (köröm).

Semlegesneműek : az **-al**, **-ar**, **-e** végű szavak. Pl. **animāl** (állat), **calcar** (sarkantyú), **mare** (tenger).

A Z I T Ö V Ű F Ő N E V E K

1. Avis volat.
2. Avēs volant.
3. Animāl edit.
4. Animālia edunt.
5. Videō urbem.
6. Videō urbēs.
7. Nocte dormiō.
8. Dentibus rōdimus.
9. Litem āmīsī.
10. Moenia marī distant.
11. Cum sodālibus ambulō.
12. In montibus ningit.
13. Aedilis civibus narrat.
14. Cohortēs ensibus pugnant.
15. In canālibus piscēs natant.
16. Hostis aedēs pervastat.
17. Pars anguium mordet.
18. Fame et sitī perīmus.
19. Fons adolescentēs recreat.
20. Frons arcis micat.
21. Nix in collibus tābescit.
22. Imber ignem restinguit.
23. Nāvēs ad turrim appropinquant.
24. Pontem fūnibus firmāmus.
25. Plus mente, quam vī!
26. Artēs gentium aestimāmus.
27. Aequālēs classī praeerant.
28. Vectigālia hostibus trādīmus.
29. Messem falce conficimus.
30. Mense Aprīli iam frondēs vidēmus.

G Y A K O R L Á S Á R A

1. A madár repül.
2. A madarak repülnek.
3. Az állat eszik.
4. Az állatok esznek.
5. Látom a várost.
6. Látom a városokat.
7. Éjjel alszom.
8. Fogakkal rágunk.
9. Elvesztettem a pert.
10. A várfal távol esik a tengertől.
11. A társaimmal sétálok.
12. A hegyeken havazik.
13. Az aedilis beszél a polgároknak.
14. A csapatok karddal harcolnak.
15. A csatornában halak úsznak.
16. Az ellenség elpusztítja a házakat.
17. A kígyóknak egyrésze harap.
18. Éhségtől és szomjúságtól pusztulunk el.
19. A forrás felüdíti az ifjakat.
20. A vár homlokzata csillog.
21. A hó olvad a dombokon.
22. A zápor eloltja a tüzet.
23. A hajók a toronyhoz közelednek.
24. A hidat kötelekkel erősítjük meg.
25. Többet ésszel, mint erővel.
26. A népfajok művészeit becsüljük.
27. Kortársak állottak a hajóhad élén.
28. Az adókat beszolgáltatjuk az ellenségnek.
29. Az aratást kaszával végezzük.
30. Április hónapban már látunk lombokat.

U TÖVŰ FŐNEVEK.

	Nom.	Acc.	Gen.	Dat.	Abl.
Sing.	manus f. kéz	manum	manūs	manuī	manū
Plur.	manūs	manūs	manuum	manibus	manibus
Sing.	quercus f. tölgy	quercum	quercūs	quercuī	quercū
Plur.	quercūs	quercūs	quercuum	quercubus	quercubus
Sing.	cornū n. szarv	cornū	cornūs	cornū	cornū
Plur.	cornua	cornua	cornuum	cornibus	cornibus

IV. DECLINATIO.

A IV. declinatiohoz **u** tövű főnevek tartoznak. Ezek egyes nominativusban **-us**, vagy **-u**,

„ genitivusban **-ūs** végződésűek.

A többes dat. és abl. **-bus** jele előtt **i** lesz az **u** töhangzóból, de a **-cus** végű kéttagú szavak minden alakjukban megtartják az **u** töhangzót. Ugyanigy **artus** (tag) és **tribus** (néposztály) szók is.

Domus (ház) néhány alakja a II. decl. szerint alakul. Egyes abl.: **domō**; többes acc.: **domōs**; többes gen.: **domōrum**, vagy **domuum**.

Az **-us** végűek himneműek, az **-u** végűek semlegesek. Hat **-us** végű szó nőnemű. Ezek: **acus** (tű), **domus** (ház), **manus** (kéz), **porticus** (csarnok), **tribus** (néposztály) és **īdus** (a hónap 13. vagy 15. napja.)

1. Pinus viret.
2. Pinus virent.
3. Rīsum retineō.
4. Fructūs emō.
5. Manū scribō.
6. Sub quercubus sedēmus.
7. In porticū exspectō.
8. Hīc est aditus portūs.
9. Morsū mortuus est.
10. Ūsum cāsuū exerceō.
11. Manus manum lavat.
12. Arcūs tonitrus quassit.
13. Acū manum laesī.
14. Habitus luctum indicat.
15. Ingressum plausū excēpimus.
16. Victus exercitūs dēfēcit.
17. Inter fluctūs iactātur.
18. E specū fremitum audiō.
19. Ante gradūs genūa flexit.
20. Impetus strepitū incēpit.
21. Mōtibus manuum colloquuntur.
22. Equitātui vestītus dabantur.
23. Aquaeductūs domibus parantur.
24. Flētū et gemitū saltus resonat.
25. In manūs tuās commendō spīritum meum.
26. Ā sōlis ortū usque ad occāsum errābam.

1. A fenyő zöldel.
2. A fenyők zöldelnek.
3. A nevetést visszatartom.
4. Gyümölcsöket vásárolok.
5. Kézzelek írok.
6. A tölgyek alatt ülünk.
7. A csarnokban várakozom.
8. Itt van a kikötő bejárata.
9. A harapástól meghalt.
10. Az esetek használatát gyakorlom.
11. Kéz kezet mos.
12. A boltíveket mennydörgés rázza meg.
13. Tűvel megsértettem a kezem.
14. Külső megjelenése gyászt mutat.
15. A bevonulást tapssal fogadtuk.
16. A hadsereg élelme elfogyott.
17. Hullámok között hanykódik.
18. A barlangból zúgást hallok.
19. A lépcsők előtt térdet hajtott.
20. A támadás lármával indult.
21. Kézmozdulatokkal beszélgetnek.
22. A lovasságnak ruhákat adtak.
23. Vízvezetékét szerelnék fel a házaknak.
24. Sírástól és sóhajástól visszhangzik az erdő.
25. A te kezébe ajánlom lelkemet.
26. Napkeltétől egész napnyugtáig bolyongtam.

E TÖVŰ FŐNEVEK.

	Nom.	Acc.	Gen.	Dat.	Abl.
Sing. rēs f. dolog	rem	reī	reī	rē	
Plur. rēs	rēs	rērum	rēbus	rēbus	
Sing. diēs m. f. nap	diem	diēi	diēi	diē	
Plur. diēs	diēs	diērum	diēbus	diēbus	

1. Rēs placet.
2. Rēs placent.
3. Meridiē cēnō.
4. Diēs diem docet.
5. Species saepe fallit.
6. Nunquam spem āmitte!
7. Diē rēs agō.
8. Tābēs faciem dēformat.
9. In plānitīē equitāmus.
10. Seriem diērum sequimur.
11. Sēgnitiē peccāvit.
12. Sine perniciē aciēi vīcimus.
13. Diēbus post rēs cognōvī.
14. Āverte faciem tuam ā mē!
15. Species rērum dēlectat.
16. Per plānitīēs peragrāmus.
17. Posterō diē rēs audīvī.
18. Fidem prōgeniēi dō.
19. Glaciēs perniciem affert.
20. Per diēs labōrābat.
21. Aciēs statim effūgērunt.
22. Māteriem luxuriē confēcimus.
23. Carpe diem!
24. Vidī Dominum faciē ad faciem.

V. DECLINATIO.

Az V. declinatiohoz azok a főnevek tartoznak, amelyek egyes nominativusban -ēs, egyes genitivusban -ēi végződésűek. Ezek e tövűek. Teljes többesszáma csak **diēs** (nap) és **rēs** (dolog) szónak használatos.

Kevés e tövű szó van s mind **nőnemű**. Csak az egyetlen **diēs** (nap) és összetétele: **meridiēs** (dél) **hīmnemű**. Diēs azonban nőnemű is lehet, ha meghatározott napot, vagy általában időt jelent. Pl. **diēs longa**=hosszú idő.

1. A dolog tetszik.
2. A dolgok tetszenek.
3. Délben ebédelek.
4. Egyik nap tanítja a másikat.
5. A látszat gyakran csal.
6. Sohse veszítsd el reményedet!
7. Nappal végzem dolgaimat.
8. A sorvadás elrútítja az arcot.
9. A síkságon lovagolunk.
10. A napok sorrendjét követjük.
11. Tunyaságból vétkezett.
12. A csatasor pusztulása nélkül győztünk.
13. Napokkal később tudtam meg a dolgokat.
14. Fordítsd el orcádat éntőlem!
15. A dolgok külszíne gyönyörködtet.
16. A síkságokon keresztül kóborlunk.
17. Másnap hallottam az ügyet.
18. Hitelt adok az utódnak.
19. A jég pusztulást hoz.
20. Napokon át dolgozott.
21. A csatasorok mindjárt megfutottak.
22. Az anyagot fényüzéssel dolgoztuk fel.
23. Élvezd a napot!
24. Láttam az Urat színről-színre.

EST HASZNÁLATA.

A magyarban nemcsak ige lehet állítmány a mondatban, hanem akármiylen névszó is. Pl. : **Az élet rövid, János katona.**

A latinban azonban mindig ige az állítmány. A pusztá létezés kifejező **esse** segédigét olyan mondatokban is kiteszi a latin, amelyeket névszói állítmánnyal fejez ki a magyar. Ilyenkor tehát az **est** (van) és **sunt** (vannak) állítmányt nem kell lefordítanunk. Pl. : **Vita brevis est.** = Az élet rövid.

A van ige tagadó formája : nincs, latinul **non est** ; **nincsenek** = **non sunt** ; **senki sincs** = **nēmō est** ; **semmi sincs** = **nihil est**.

1. Fortūna caeca est.
  2. Deus sempiternus est.
  3. Errāre hūmānum est.
  4. Ūnus est deus.
  5. Hungarī fortēs sunt.
  6. Fuga nōn est.
  7. Columbae avēs sunt.
  8. Strigae nōn sunt.
  9. Hannibal dux Poenōrum est.
  10. Militēs amīcī nostrī sunt.
  11. Patria terra sacra est.
  12. Ūsus est optimus magister.
  13. Repetitio est māter studiōrum.
  14. Hoc est, quod petis.
  15. Quālis vita, mors est ita.
-
16. Domum habeo.
  17. Habemus patriam.
  18. Quis habet pecūniam?
  19. Equus pedēs quattuor habet.
  20. Honōs habet onus.
  21. Habent sua fāta libelli.
  22. Non habeo amīcōs.
  23. Rex filiōs trēs habuit.
  24. Necessitās nōn habet lēgem.
  25. Quandō finem habēbit narrātiō?
  26. Quī habet tempus, habet vitam.
  27. Darem, sī habērem.
  28. Homo doctus in sē semper divitiās habet.

HABET HASZNÁLATA.

Habeō ige szószerint annyit jelent: birok valamit. Ezért a birtokos neve nominativusban áll, a birtok pedig accusativusban. Pl. : **Cicōnia nīdum habet** = A gólya fészket bir.

A **bir** igének ilyen használata azonban magyartalan. Azt még mondhatjuk, hogy valamivel birok, de : valamit birok helytelen. A **habet** megszokott, magyaros fordítása : **nekem van valamim**. **Cicōnia nīdum habet** tehát azt jelenti : A gólyának fészke van. **Pecūniam non habeo** = Nincs pénzem.

1. A szerencse vak.
  2. Isten örökkévaló.
  3. Tévedni emberi dolog.
  4. Egy az Isten.
  5. A magyarok vitézek.
  6. Nincs menekvés.
  7. A galambok madarak.
  8. Boszorkányok nincsenek.
  9. Hannibál a púnok vezére.
  10. A katonák a mi barátaink.
  11. A haza szent föld.
  12. Gyakorlás a legjobb tanító.
  13. Ismétlés a tudományok anyja.
  14. Ez az, amit kérsz.
  15. Amilyen az élet, olyan a halál.
-
16. Házam van.
  17. Van hazánk.
  18. Kinek van pénze?
  19. A lónak négy lába van.
  20. A méltóság teherrel jár.
  21. A könyveknek megvan a maguk sorsa.
  22. Nincsenek barátaim.
  23. A királynak három fia volt.
  24. Szükség törvényt bont.
  25. Mikor lesz vége az elbeszélésnek?
  26. Aki idejével rendelkezik, ura az életének.
  27. Adnék, ha volna.
  28. Bölcs ember mindig magában hordja a vagyonát.

MELLÉKNEVEK HAJLÍTÁSA.

Sing.	Plur.
Nom. <i>acer, ācris, ācre</i> (éles)	<i>acrēs, ācrēs, ācria</i>
Acc. <i>ācrem, ācrem, ācre</i>	<i>acrēs, ācrēs, ācria</i>
Gen. <i>ācris</i>	<i>acrium</i>
Dat. <i>acrī</i>	<i>acribus</i>
Abl. <i>acrī</i>	<i>acribus</i>
Nom. <i>fortis, forte</i> (erős)	<i>fortēs, fortia</i>
Acc. <i>fortem, forte</i>	<i>fortēs, fortia</i>
Gen. <i>fortis</i>	<i>fortium</i>
Dat. <i>fortī</i>	<i>fortibus</i>
Abl. <i>fortī</i>	<i>fortibus</i>
Nom. <i>māior, māius</i> (nagyobb)	<i>māiorēs, māiōra</i>
Acc. <i>māiorem, māius</i>	<i>māiores, māiōra</i>
Gen. <i>māioris</i>	<i>māiorum</i>
Dat. <i>māiōrī</i>	<i>māiōribus</i>
Abl. <i>māiōre</i>	<i>māiōribus</i>
Nom. <i>ingens</i> (igen nagy)	<i>ingentēs, ingentia</i>
Acc. <i>ingentem, ingens</i>	<i>ingentēs, ingentia</i>
Gen. <i>ingentis</i>	<i>ingentium</i>
Dat. <i>ingentī</i>	<i>ingentibus</i>
Abl. <i>ingentī</i>	<i>ingentibus</i>
Nom. <i>vetus</i> (rég)	<i>veterēs, vetera</i>
Acc. <i>veterem, vetus</i>	<i>veterēs, vetera</i>
Gen. <i>veteris</i>	<i>veterum</i>
Dat. <i>veterī</i>	<i>veteribus</i>
Abl. <i>vetere</i>	<i>veteribus</i>

MELLÉKNEVEK.

A latin melléknév alakjára nézve háromféle :

I. háromvégződésű, -us, -a, -um, (-er, -a, -um) és -er, -is, -e végzettel.

II. kétvégződésű -is, -e végzettel.

III. egyvégződésű különféle végzettel.

A háromvégződésű melléknévnek minden nemre külön alakja van. A kétvégűeknél közös alak szolgál a him- és nőnemre (-is végződéssel) és külön alak a semlegesnemre (-e végződéssel). Az egyvégű melléknévnek egy alakja van mindhárom nemre, azonban az egyes acc.-ban, valamint a többes nom.-ban és acc.-ban külön alak fejlődött ki a semlegesnem jelölésére.

Az -us, -a, -um és -er, -a, -um végű melléktnevek az I. és II. declinatiohoz tartoznak.

Minden másvégű melléknév a III. declinatiohoz.

A III. declinatiohoz tartozó melléktnevek majdnem mind „i” tövűek: a három- és kétvégűződésűek valamennyien i tövűek, az egyvégűződésűek közül pedig az ns, rs, x és r végűek. Jellemző hajlításukra, hogy egyes ablativusban „i” végződést kapnak.

Az -ns végű jelenidejű melléknévi igenevet is így hajlítjuk, ha jelzőként szerepel. Pl. *cum sapienti homine* (bölcs emberrel). De ha főnévként használjuk, vagy ablativus absolutusban, akkor egyes abl.-ban -e végzetet kap. Pl. *cum sapiente* (a bölccsel); *praesente rege* (a király jelenlétében).

A középfokú melléktneveket a mássalhangzós tövűek szerint hajlítjuk.

FOKOZOTT MELLÉKNEVEK.

ALAPFOK	KÖZÉPFOK	FELSŐFOK
longus, -a, -um=hosszú	longior, -ius	longissimus, -a, -um
altus, -a, -a, um=magas	altior, -ius	altissimus, -a, -um
fortis, -e=bátor	fortior, -ius	fortissimus, -a, -um
dives=gazdag	divitior, -ius*	divitissimus, -a, -um**
felix=szerencsés	felicior, -ius	felicissimus, -a, -um
prudens=eszes	prudentior, -ius	prudentissimus, -a, -um
vigil=éber	vigilior, -ius	vigilissimus, -a, -um
pulcher, -a, -um=szép	pulchior, -ius	pulcherrimus, -a, -um
liber, -a, -um=szabad	liberior, -ius	liberrimus, -a, -um
ruber, -a, -um=vörös	rubrior, -ius	ruberrimus, -a, -um
acer, -cris, -cre=éles	acrior, -ius	acerrimus, -a, -um
sacer, -cra, -crum=szent	sanctior, -ius	sacerrimus, -a, -um
utilis, -e=hasznos	utilior, -ius	utilissimus, -a, -um
nobilis, -e=nemes	nobilior	nobilissimus, -a, -um
egēnus, -a, -um=szegény	egentior, -ius	egentissimus, -a, -um
prōvidus, -a, -um=előrelátó	prōvidentior, -ius	prōvidentissimus, -a, -um
frūgi, frūgālis, -e=derék	frūgālior, -ius	frūgālissimus, -a, -um
nēquam=semmirevaló	nēquior, -ius	nēquissimus, -a, -um
vetus=régi	—	veterrimus, -a, -um
novus, -a, -um=új	—	novissimus, -a, -um
pius, -a, -um=jámor	—	piissimus, -a, -um
diversus, -a, -um=különféle	—	diversissimus, -a, -um
adolescens=fiatal	adolescentior	—
iūvenis, -e=ifjú	iūnior, -ius	—
senex=öreg	senior, -ius	—
alcer, -cris, -cre=élénk	alacrior, -ius	—
—	dēterior, -ius (si- lányabb)	dēterrīmus, -a, -um
—	ōcior, -ius	ōcissimus, -a, -um (gyorsabb)

*vagy: dītior, -ius

**vagy: dītissimus, -a, -um

MELLÉKNÉVFOKOZÁS.

Magyarban is, latinban is három fok lehet a melléknévnek a vele kifejezett tulajdonság különböző mértékének jelölésére: alapfok, középfok és felsőfok.

Latinban a középfok jele: -ior (him- és nőnemben),
-ius (semlegesnemben).

A felsőfok jele: -issimus, -a, -um.

Pl. alapfok: beātus, -a, -um boldog
középfok: beātior, -ius boldogabb
felsőfok: beātissimus -a, -um legboldogabb.

Az -er végű melléknévek felsőfoka -rimus, -a, -um jellel alakul, mely a himnemű egyes nom. -er végződéséhez járul.

Pl. alapfok: celer, -is, -e gyors
középfok: celerior, -ius gyorsabb
felsőfok: celerrimus, -a, -um leggyorsabb.

Hat -ilis végű melléknév a felsőfokban -limus, -a, -um jelet kap. Ezek: facilis, -e (könnyű); felsőfok facillimus

difficilis, -e (nehéz) „ difficillimus
similis -e (hasonló) „ simillimus,
dissimilis, -e (nem hasonló) dissimillimus
humilis, -e (alacsony) „ humillimus
gracilis, -e (karcsú) „ gracillimus.

A -dicus, -ficus, -volus-szal összekötött melléknévek közép- és felsőfoka -dicent, -ficent, -volent tövekből alakul.
Pl. maledicus(rágalmazó)maledicentior,maledicetissimus;
magnificus(nagyszerű),magnificentior,magnificentissimus;
benevolus, (jóakaró), benevolentior, benevolentissimus.

Különböző tövekből alakulnak e melléknévek fokai:
bonus, -a, -um (jó); melior, -ius; optimus, -a, -um
malus, -a, -um (rossz); peior, -ius; pessimus, -a, -um
magnus -a, -um (nagy); māior, -ius; maximus -a, -um
parvus, -a, -um (kis); minor, -us; minimus, -a, -um
multus, -a, -um (sok); plus; plūrimus, -a, -um

Az -ius, -eus és -uus végű melléknévek a középfokot magis (inkább), a felsőfokot maxime (leginkább) határozószóval írják körül. Pl. dubius (kétes), magis dubius, maxime dubius.

1. Nihil est dictū facilius.
2. Ūsus est optimus magister.
3. Vilius argentum est aurō.
4. Plus mente, quam vī!
5. Summum iūs summa iniūria.
6. Nihil ūtilius sale et sōle.
7. Fidēs melius, quam ferrum.
8. Est difficillimum sē ipsum vincere.
9. Rōma initiō minima erat.
10. Tardiōra sunt remedia, quam mala.
11. Ā bove maiōre discit arāre minor.
12. Fluvius rīvō longior est.
13. Librum pulcherrimum ēmī.
14. Leō animāl fortissimum est.
15. Somnus simillimus est mortī.
16. Senēs providentissimī sunt.
17. Locum magis idōneum petimus.
18. Multa audī, minima loquere!
19. Morbī morte peiōrēs sunt.
20. Optimum est vēra dicere.
21. Fēminae magis piae virīs.
22. In Italiā montēs altissimī sunt.
23. Vinum dulcissimum dilīgō.
24. Pārē hominī prūdentiōri!
25. Nōnnunquam ditissimus homō miserrimus est.
26. Melior est certa pax, quam spērāta victōria.
27. Mūs minimus quoque leōnī nocēre potest.
28. Melius est timēre, quam terrēri.
29. Pessima rēs publica, ubi plūrimae lēgēs.
30. Deus est herbārum minimārum prōcreātor.
31. Leō minor est elephantō.
32. In periculō maximō sumus.
33. Ad maiōrem Dei glōriam!

1. Semmi sem könnyebb a szónál.
2. Gyakorlat a legjobb mester.
3. Olcsóbb az ezüst az aranynál.
4. Többet ésszel, mint erővel!
5. Korlátlan jog feltétlen igazságtalanság.
6. Semmi sem hasznosabb a sónál és a napnál.
7. Jobb a becsületesség a fegyvernél.
8. Legnehezebb magunkat legyőzni.
9. Róma kezdetben igen kicsiny volt.
10. Gyorsan megvan a baj, lassúbb a javulás.
11. Nagyobb ökörtől tanul szántani a kisebb.
12. A folyó hosszabb a pataknál.
13. Nagyon szép könyvet vettem.
14. Az oroszlan a legbátrabb állat.
15. Az álom nagyon hasonló a halálhoz.
16. Az öregek a legelőrelátóbbak.
17. Alkalmasabb helyet keresünk.
18. Sokat hallj, minél kevesebbet beszélj!
19. A betegségek rosszabbak a halálnál.
20. Legjobb igazat mondani.
21. A nők jámborabbak a férfiaknál.
22. Olaszországban igen nagy hegyek vannak.
23. A legédesebb bort szeretem.
24. Engedelmeskedj az okosabb embernek!
25. Néha a leggazdagabb ember a legnyomorultabb.
26. Jobb a biztos béke, mint a remélt győzelem.
27. A legkisebb egér is árthat az oroszlandnak.
28. Jobb félni, mint megijedni.
29. Az az állam a legrosszabb, ahol legtöbb törvény van.
30. Isten a teremője a legkisebb füveknek is.
31. Az oroszlan kisebb az elefántnál.
32. Igen nagy veszélyben vagyunk.
33. Isten nagyobb dicsőségre!

JELZŐ JELZETT SZÓVAL.

Via recta : egyenes út	Viae rectae : egyenes utak
Poëta magnus : nagy költő	Poëtae magni : nagy költők
Aurīga piger : lusta kocsis	Aurigae pigri : lusta kocsisok
Dominus bonus : jó gazda	Dominī bonī : jó gazdák
Pōpulus tremula : a rezgő nyárfa	Pōpulī tremulae : rezgő nyárfák
Puer parvus : kis fiú	Puerī parvī : kis fiúk
Vir probus : derék férfi	Virī probī : derék férfiak
Bellum antiquum : régi háború	Bella antiqua : régi háborúk.

1. Musca parva volat.
2. Muscae parvae volant.
3. Viam lātām mūniō.
4. Viās lātās mūnimus.
5. Pennā longā scribō.
6. Pennīs longīs scribimus.
7. Columbae albae aquam dō.
8. Columbīs albīs aquam dō.
9. Amō plantās silvae densae.
10. Amō plantās silvārum densārum.
11. Discipulus bonus sum.
12. Discipulī bonī sumus.
13. Clivum altum videō.
14. Clivōs altōs vidēmus.
15. In rāmō frondōsō corvus sedet.
16. In rāmīs frondōsīs corvī sedent.
17. Vicus oppidō magnō abest.
18. Vicī oppidīs magnīs absunt.
19. Pirum mātūrum edō.
20. Pira mātūra edimus.
21. Dā vīnum amīcō bonō!
22. Dā vīnum amīcīs bonīs!
23. Dē incendiō horridō legō.
24. Dē incendiīs horridīs legō.
25. Deō bonō templum aedificāmus.
26. In caelo serēnō lūna fulget.
27. Convīva incautus casam incendit.
28. Nautae ebrīī clāmitant.
29. Fābulās poētārum clārōrum amō.
30. In humō fēcundā fāgus silvatica prōvenit.

JELZŐS VISZONY.

Tulajdonságjelzőnek melléknevet használunk. Ilyen szavak pl. : bonus, bona, bonum (jó), novus, nova, novum(új).

Magyarban a tulajdonságjelző legtöbbször előtte áll a jelzett szónak s alakja nem változik. Pl. jó ló, jó lovat, jó lóval stb.

Latinban a tulajdonságjelző megegyezik a jelzett szóval nemben, számban és esetben s legtöbbször utána áll annak : Pl. equus bonus (jó ló), equum bonum (jó lovat).

1. A kis légy repül.
2. A kis legyek repülnek.
3. Széles utat építék.
4. Széles utakat építünk.
5. Hosszú tollal írok.
6. Hosszú tollakkal írunk.
7. A fehér galambnak vizet adok.
8. A fehér galamboknak vizet adunk.
9. Szeretem a sűrű erdő növényeit.
10. Szeretem a sűrű erdők növényeit.
11. Jó tanuló vagyok.
12. Jó tanulók vagyunk.
13. Magas dombot látok.
14. Magas dombokat látunk.
15. A lombos ágon holló ül.
16. A lombos ágakon hollók ülnek.
17. A falu nagy várostól távol esik.
18. A falvak nagy városoktól távol esnek.
19. Érett körtét eszem.
20. Érett körtéket eszünk.
21. Adj bort a jó barátoknak!
22. Adj bort a jó barátoknak!
23. Szörnyű tűzvészről olvasok.
24. Szörnyű tűzvészekről olvasok.
25. A jó Istennek templomot építünk.
26. A derült égen hold fénylik.
27. A vigyázatlan vendég felgyújtotta a házat.
28. Részeg hajósok kiabálnak.
29. A híres költők meséit szeretem.
30. Termékeny földben díszlik az erdei bükk.

I N PRAEPOSITIÓS HATÁROZÓK.

In Eurōpā =Európában	in Eurōpam =Európába
in silvā =erdőben	in silvam =erdőbe
in silvīs =erdőkben	in silvās =erdőkbe
in librō =könyvben	in librum =könyvbe
in librīs =könyvekben	in librōs =könyvekbe
in animō =lélekben	in populum =nép ellen
in animīs =lelekben	in populōs =népek ellen

1. In hortō ambulō.
2. In hortīs ambulō.
3. In hortum eō.
4. In hortōs eō.
5. In terrā iacet.
6. In oppidō habitō.
7. In oppidis habitāmus.
8. In Capitōlium ascendō.
9. In Graeciam nāvigāmus.
10. In silvā avēs vīdī.
11. In arboribus passerēs pipiant.
12. In exercitū diū militābam.
13. Hungaria in Eurōpā est.
14. Exulēs in patriam redeunt.
15. Anulum in fluvium iniēcī.
16. In carcere vitam finivit.
17. Vulnus in certāminibus accēpī.
18. In campīs vaccae pascuntur.
19. Multi in proeliō cecidērunt.
20. Cōpiae in regnum invādunt.
21. In urbibus indignātiō crescēbat.
22. Leō in antrō iacēbat.
23. In nōs vertite irās!
24. Misericordēs in miserōs sīmus!
25. Rex in honōre magnō erat.
26. In hostēs prōcēdimus.
27. Amicus certus in rē incertā cernitur.
28. In discīmine appāret, quī vir.
29. Numa in duodecim mensēs annum divīsīt.
30. Pater, peccāvi in caelum.

AZ I N PRAEPOSITIO HASZNÁLATA

A **-ban, -ben, -ba, -be** határozóragunkat a latinban külön szó fejezi ki: az **in praepositio**, magyarul előljáró. Neve mutatja, hogy előtte áll annak a szónak, amelyre vonatkozik. Ablativusszal és accusativusszal jár.

Hol kérdésre ablativusba kerül az utána álló névszó. Ilyenkor **-ban, -ben, -n** ragos határozóval fordítjuk.

Hová kérdésre accusativusszal áll. Ilyenkor **-ba, -be,** vagy **-ra, -re** ragos határozóval fordítjuk; néha **ellen** névutóval. Pl. **in Rōmānōs**: a rómaiak ellen.

1. A kertben sétálok.
2. A kertekben sétálok.
3. A kertbe megyek.
4. A kertekbe megyek.
5. A földön fekszik.
6. A városban lakom.
7. A városokban lakunk.
8. A Capitóliumra megyek fel.
9. Görögországba hajózunk.
10. Az erdőben madarakat láttam.
11. A fákon verebek csiripelnek.
12. A hadseregben sokáig katonáskodtam.
13. Magyarország Európában van.
14. A száműzöttek visszatérnek hazájukba.
15. A gyűrűt a folyóba vetettem.
16. Börtönben fejezte be életét.
17. Sebet kaptam a küzdelmekben.
18. A mezőkön tehenek legelnek.
19. Sokan elestek az ütközetben.
20. A csapatok behatolnak az országba.
21. A városokban nőtt a felháborodás.
22. Az oroszlán a barlangban feküdt.
23. Ellenünk fordítsátok haragotokat!
24. Könyörültesek legyünk a szegényekkel szemben!
25. A király nagy tiszteletben állott.
26. Az ellenség ellen nyomulunk előre.
27. Bizonytalan helyzetben bizonyul megbízhatónak a jó barát.
28. Válságos helyzetben tűnik ki, ki a férfi.
29. Numa tizenkét hónapra osztotta az évet.
30. Atyám, vétkeztem az ég ellen.

BIRTOKOSJELZŐ BIRTOKKAL.

Historia Hungariae = Magyarország története

Vita plantarum = a növények élete

Amicus poetarum = a költők barátja

Partes corporis = testrészek

Custos turris = toronyőr

Dux exercitus = a sereg vezére

Verba Caesaris = Caesar szavai

Metus deorum = istenfélelem

1. Historia est magistra vitae.
2. Luna regina caeli est.
3. Ruinae Troiae adhuc restant.
4. Fabulae Aesopi delectant.
5. Vox populi vox dei.
6. Viae urbium angustae sunt.
7. Rami arborum frondosi sunt.
8. Rex regni in exilio vivit.
9. Ordo est anima rerum.
10. Repetitio est mater studiorum.
11. Mors est certus finis laborum.
12. Sic transit gloria mundi.
13. Salus populi suprema lex esto.
14. Error saepe causa est peccandi.
15. Iustitia est regnorum fundamentum.
16. Dolor voluptatis comes est.
17. Finem vitae spectamus!
18. Dolores famis aegre patimur.
19. Legibus senatus paremus.
20. Cum hostibus patriae bellamus.
21. Romanis statuae deorum placebant.
22. In potestate Dei omnes sumus.
23. Ego sum lux mundi.
24. De rege Hungarorum narro.
25. Iussu imperatoris profectus sum.
26. Laboribus diem fessus sum.
27. Dictum Caesaris: Alea iacta est.

BIRTOKVISZONY.

Birtokviszonynak azt a kapcsolatot nevezzük, amely a birtokos és birtok között áll fenn. A birtokost kifejező mondatrészt birtokosjelzőnek nevezzük; ez a szó nevezi meg a szóban levő személynek, vagy dolognak a tulajdonosát, birtokosát; kérdő szava: kié, mié, vagy kinek a, minek a valamije? Pl. ebben a birtokviszonyban: a gazda pénze, a gazda: birtokosjelző, vagyis a birtoknak (itt a pénznek) tulajdonosát, birtokosát jelentő szó.

A latinban genitívusba kerül a birtokosjelző s legtöbbször utána áll a birtokot jelentő szónak. Pl. ala avis: a madár szárnya.

Fordított szórendet kíván tehát a latin birtokviszony.

1. A történelem az élet tanítója.
2. A hold az ég királynője.
3. Trója romjai máig fennállnak.
4. Aesopus meséi gyönyörködtetnek.
5. Nép szava Isten szava.
6. A városok utcái szűkek.
7. A fák ágai lombosak.
8. Az ország királya száműzetésben él.
9. Rend a lelke mindennek.
10. Ismételtes a tudományok anyja.
11. A halál biztos vége a szenvedéseknek.
12. Így múlik el a világ dicsősége.
13. A nép jóléte a legfőbb törvény legyen.
14. Tévedés az oka gyakran a vétkezésnek.
15. Igazságosság az országok alapja.
16. Fájdalom az élvezet kísérője.
17. Életed végét nézd!
18. Az éhség fájdalmait nehezen tűrjük.
19. Az államtanács törvényeinek engedelmeskedünk.
20. A haza ellenségeivel háborúzunk.
21. A rómaiaknak tetszetek az istenszobrok.
22. Isten hatalmában vagyunk mindnyájan.
23. Én vagyok a világ világossága.
24. A magyarok királyáról mesélek.
25. A fővezér parancsából utaztam el.
26. A napok fáradságaitól fáradt vagyok.
27. Caesar mondása: A kocka elvetetett.

NÉVMÁSOK HAJLÍTÁSA

SZEMÉLYNÉVMÁSOK.

Nom.	egō	én	tū	te
Acc.	mē	engem	tē	téged
Gen.	meī	irántam való	tui	irántad való
Dat.	mihi	nekem	tibi	neked
Abl.	(ā) mē	tőlem	(ā) tē	tőled
Nom.	nōs	mi	vōs	ti
Acc.	nōs	minket	vōs	titeket
Gen.	{nostrī nostrum	irántunk való közülünk	{vestrī vestrum	irántatok való közületek
Dat.	nōbis	nekünk	vōbis	nektek
Abl.	(ā) nōbis	tőlünk	(ā) vōbis	tőletek

VISSZAHATÓ NÉVMÁS.

	Sing.	Plur.
Nom.	—	—
Acc.	sē	magát
Gen.	suī	maguk iránt való
Dat.	sibi	magának
Abl.	(ā) sē	magától

MEGHATÁROZÓ NÉVMÁSOK.

	Sing.	Plur.
Nom.	is, ea, id	ō, az
Acc.	eum, eam, id	iī (eī), eae, ea
Gen.	ēius	eōs, eās, ea
Dat.	eī	eōrum, eārum, eōrum
Abl.	eō, eā, eō	iīs (eīs)
Nom.	idem, eadem, idem	ugyanaz
Acc.	eundem, eandem, idem	iīdem, eadem, eadem
Gen.	ēiusdem	eōsdem, eāsdem, eadēm
Dat.	eīdem	eōrundem, eārundem, eōrundem
Abl.	eōdem, eādem, eōdem	iīsdem (eīsdem)
Nom.	ipse, ipsa, ipsum	magá
Acc.	ipsum, ipsam, ipsum	ipsi, ipsae, ipsa
Gen.	ipsius	ipsos, ipsas, ipsa
Dat.	ipsi	ipsorum, ipsarum, ipsorum
Abl.	ipso, ipsa, ipso	ipsis

NÉVMÁSOK HASZNÁLATA. I.

A névmás névszót helyettesítő szó. Nyolcféle:

1. személynévmás,
2. visszaható névmás,
3. meghatározó névmás,
4. birtoknévmás,
5. mutató névmás,
6. vonatkozó névmás,
7. kérdő névmás,
8. határozatlan névmás.

1. A latin személynévmásnak csak első és második személye van: egō (én), tu (te), nōs (mi), vōs (ti). Harmadik személyű alakját az is, ea, id, vagy ipse, ipsa, ipsum meghatározó névmás pótolja, néha az ille mutató névmás.

A személynévmások nominativusát csak akkor teszi ki a latin, (a magyar is), ha hangsúly van rajta. Pl. Egō scribō, nōn tū. (Én írok, nem te).

A cum praepositio után áll a személynévmás ablativusának s vele egybeírjuk. Pl. mēcum, tēcum, nōbiscum, vōbiscum (velem, veled, velünk, veletek).

A nōs és vōs személynévmásoknak két genitivusi alakja van, de egyik sem igazi birtokost jelöl; mindkettőnek határozói jelentése van. A birtokviszony kifejezésére más névmás szolgál: a birtoknévmás.

2. A sē, suī, sibi visszaható névmást akkor használjuk, ha az alany és a névmás egy személy, tehát ha a visszaható névmás az alanyra vonatkozik. Pl. Scelerātus excūsat sē. (A bűnös mentegeti magát).

A latin visszaható névmás csak harmadik személyű, míg a magyarban mindhárom személyre vonatkozhatik, (magam, magad, maga). Első és második személyben a személynévmás esetit használja a latin visszaható értelemben. Pl. Exerceō mē. (Gyakorlom magamat).

A visszaható névmás hajlítása egyforma egyes- és többesszámban. Nominativusa nincs. Cum praepositioval: sēcum (magával).

1. Egō sum via, vērītās et vīta.
2. Hodiē mihi, crās tibi.
3. Quid dē mē audīvisti?
4. A tē dēccurrit aqua ad mē.
5. Venī mēcum!
6. Fāmam sibi parāvit.
7. Nosce tē ipsum!
8. Est difficillimum sē ipsum vincere.
9. Sī deus nōbiscum, quis contrā nōs?
10. Nōlī mē tangere!
11. Dilige proximum tuum, ut tē ipsum!
12. Vērītātem dicō vōbis.
13. Christus prō nōbis passus est.
14. Quō egō vādō, vōs nōn potestis venīre.
15. Quī mē mīsīt, mēcum est.
16. Eme tibi aliquid!
17. Multis nostrum rēs placet.
18. Quis vestrum nōmen Caesar nōn audīvit?
19. Puer in hortō sē occultāvit.
20. Militēs sēcum captīvōs trahēbant.
21. Id quoque accidit.
22. Fortūna eīs favet.
23. Ubi est ēius villa?
24. Eō tempore dīves eram.
25. Nōmen eī est Lūcius.
26. Eum prope sē collocāvit.
27. Iis locīs multī cecidērunt.
28. Ipse sē quīētī dat.
29. Ipse quoque fūgī.
30. Ipsī nōmen est Brūtus.
31. In ipsā portā stābam.
32. Sī duō faciunt idem, nōn est idem.
33. Ad rīvum eundem lupus et agnus vēnerant.
34. Eadem dē sē cōgītāvit.
35. In ipsā domō decem habitant.
36. Vōs ipsōs dēcipitis.
37. In eādem scholā discimus.
38. Trienniō ipsō tē māior sum.
39. Nēmō nostrum beātus est.
40. Dominus vōbiscum!

1. Én vagyok az út, igazság és élet.
2. Ma nekem, holnap neked.
3. Mit hallottál rólam?
4. Tőled folyik lefelé a víz hozzám.
5. Jőjj velem!
6. Hírnevet szerzett magának.
8. Ismerd meg tenmagadat!
8. Legnehezebb saját magunkat győzni le.
9. Ha Isten velünk, ki ellenünk?
10. Ne nyúlj hozzám!
11. Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!
12. Igazságot mondok nektek.
13. Krisztus érettünk szenvedett.
14. Ahová én megyek, oda ti nem jöhettek.
15. Aki engem küldött, velem van.
16. Végy magadnak valamit!
17. Sokunknak tetszik a dolog.
18. Ki nem hallotta közületek Caesar nevét?
19. A fiú a kertben elrejtőzött.
20. A katonák magukkal hurcolták a foglyokat.
21. Az is megtörténik.
22. A szerencse nekik kedvez.
23. Hol van az ő majorja?
24. Abban az időben gazdag voltam.
25. Az ő neve Lucius.
26. Őt maga mellé ültette.
27. Azokon a helyeken sokan elestek.
28. Ő maga nyugalomnak adja át magát.
29. Magam is elmenekültem.
30. Neki magának Brutus a neve.
31. Éppen a kapuban álltam.
32. Ha ketten teszik ugyanazt, az nem ugyanaz.
33. Ugyanahhoz a patakhoz jött a farkas és a bárány.
34. Ugyanazokat gondolta magáról.
35. Magában a házban tizen laknak.
36. Saját magatokat csapjátok be.
37. Ugyanabban az iskolában tanulunk.
38. Éppen három évvel vagyok idősebb nálad.
39. Senki sem boldog közöttünk.
40. Az Úr legyen veletek!

NÉVMÁSOK HAJLÍTÁSA

MUTATÓ NÉVMÁSOK.

	Sing.		Plur.
Nom.	hic, haec, hoc, ez (itt nálam)	hī, hae, haec	
Acc.	hunc, hanc, hoc,	hōs, hās, haec	
Gen.	hūius	hōrum, hārum, hōrum	
Dat.	huic	hīs	
Abl.	hōc, hāc, hōc	hīs	
Nom.	iste, ista, istud ez (itt nálád)	istī, istae, ista	
Acc.	istum, istam, istud	istōs, istās, ista	
Gen.	istīus	istōrum, istārum, istōrum	
Dat.	istī	istīs	
Abl.	istō, istā, istō	istīs	
Nom.	ille, illa, illud az (ott nála)	illī, illae, illa	
Acc.	illum, illam, illud	illōs, illās, illa	
Gen.	illīus	illōrum, illārum, illōrum	
Dat.	illī	illīs	
Abl.	illō, illā, illō	illīs	

VONATKOZÓ NÉVMÁS.

Nom.	quī, quae, quod aki, amely,	quī, quae, quae
Acc.	quem, quam, quod ami	quōs, quās, quae
Gen.	cūius	quōrum, quārum, quōrum
Dat.	cūi	quibus
Abl.	quō, quā, quō	quibus

KÉRDŐ NÉVMÁS.

Nom.	quīs, quid ki, mi?	quī, quae, quae
Acc.	quem, quid kit, mit?	quōs, quās, quae
Gen.	cūius kinek, minek a?	quōrum, quārum, quōrum
Dat.	cūi kinek, minek?	quibus
Abl.	quō kitől, mitől?	quibus

HATÁROZATLAN NÉVMÁS.

Nom.	aliquīs, aliquīd valaki, valami	aliquī, aliquae, aliqua
Acc.	aliquem, aliquīd	aliquōs, aliquās, aliqua
Gen.	alicūius	aliquōrum, -ārum, -ōrum
Dat.	alicūi	aliquibus
Abl.	aliquō, aliquā, aliquō	aliquibus

NÉVMÁSOK HASZNÁLATA. II.

3. A meghatározó névmásoknak bizonyos kiemelő, megkülönböztető jelentése van, ezért az ezekkel való utalás személyekre és dolgokra mindig valami közelebbi meghatározottságot jelent. Pl. **Is est, qui...** (Ő az a bizonyos, aki...) Főnévileg is, melléknévilleg is használatosak.

Az **idem, eadem, idem** az **is, ea, id** névmás összetétele. Az egyes acc. **eundem** alakja a szabályos **eum-dem**-ből lett.

Az **ipse** kiemelő s egyben visszaható értelmű is. Sokszor áll személynévmásokkal kapcsolatban. Pl. **Nosce tē ipsum!** (Ismerd meg tenmagadat!) Néha éppen szóval fejezzük ki a vele kapcsolatos fogalom kiemelését. Pl. **In ipso limine stābāmus.** (Épp a küszöbön állottunk.)

4. A birtoknévmás utal a birtokos személyére.

	Sing.	Plur.
1. szem.	meus, mea, meum enyém	noster, nostra, nostrum mienk
2. "	tuus, tua, tuum tied	vester, vestra, vestrum tietek
3. "	suus, sua, suum övé	suus, sua, suum övéké

A birtoknévmásokat birtokos személyragokkal is fordíthatjuk magyarra. Pl. **hortus meus** (kertem); **hortus meus est** (a kert enyém).

A latin a birtokviszonyt csak akkor fejezi ki, ha nyomaték van rajta. Elmarad tehát a **meus** az ilyen mondatból: **videō patrem** (látom az apámat), mert az alanyt értjük birtokosnak. A **suus**-t csak akkor használja a latin, ha az alany a 3. személyű birtokos. Más esetben **ēius**, vagy **eōrum** szerepel a birtoknévmás helyett. Pl. **Pater amat filium suum.** (Az apa szereti a saját fiát). **De: Pater amat filium ēius.** (Az apa szereti az ő (pl. barátja) fiát.)

5.) A mutató névmások közül a **hic, haec, hoc** és **iste, ista, istud** közelre mutat; az **ille, illa, illud** távolra.

7. A kérdő névmás csak egyes nom.-ban és acc.-ban különbözik a vonatkozó névmástól.

8. A határozatlan névmások többnyire a **quis**, vagy **quī** névmás összetételei. Pl. **quisquam, quīdam** (valaki, némely).

A legtöbb névmás hajlítására jellemző az egyes genitivus-**ius** és dativus-**i** végzete.

1. Mea domus mea arx est.
2. Domine, lex tua vērītās est.
3. Cognoscō ovēs meās et cognoscunt mē meae.
4. Pastor bonus animam suam dat prō ovibus suis.
5. Litterās tuās accēpī.
6. Versūs suōs recitābit.
7. Suī effūgērunt.
8. Amīcī nostrī nōs dēfendent.
9. Patriam vestram amāte!
10. Exercitus nostrōrum validus est.
11. Omnibus sua mala maxima sunt.
12. Tuā morte dolōrēs meī magnī sunt.
13. Hic vir inimicus meus est.
14. Averte iram tuam ā nōbis!
15. Nēmō hoc facere potest.
16. Hī mōrēs adhūc restant.
17. Glōria hārum pugnārum nostra est.
18. Pecūnia hūius hominis est.
19. Hōc vinō ebrius fiam.
20. Lēgātus haec respondit.
21. Illō tempore puer eram.
22. Vidēs-ne illum iuvenem?
23. Illa castella rēgis sunt.
24. Illī nunc dormiunt.
25. Illī aliquid dedī.
26. Istud carmen cantā!
27. Vitia istius aperta sunt.
28. Cūius erat victōria?
29. Quid est in aquā?
30. Quem montem Rōmulus mūnivit?
31. Quōcum ambulāvisti?
32. Quōrum lēgātī pervēnērunt?
33. Suae quisque fortunae faber est.
34. Quod licet Iovī, non licet bovī.
35. Bis dat, quī citō dat.
36. Fidē, sed cui, vidē!
37. Sors est sua cuique ferenda.
38. Quae volumus, ea crēdimus libenter.
39. Cūiusvis hominis est errāre.

1. Az én házam az én váram.
2. Uram, a te törvényed igazság.
3. Megismerem a juhaimat és megismernek engem az enyéim.
4. A jó pásztor lelkét adja az ő juhaiért.
5. Leveledet megkaptam.
6. Saját verseit fogja felolvasni.
7. Övéi elmenekültek.
8. Barátaink meg fognak minket védeni.
9. Szeressétek hazátokat!
10. A mieink serege erős.
11. Mindenkinek a saját bajai a legnagyobbak.
12. Halálod miatt nagyok az én fájdalmaim.
13. Ez a férfi ellenfelem.
14. Fordítsd el haragodat mitőlünk!
15. Senki sem teheti ezt meg.
16. Ezek a szokások máig megmaradtak.
17. Ezeknek a harcoknak a dicsősége a mienk.
18. A pénz ezé az emberé.
19. Ettől a bortól részeg leszek.
20. A követ ezeket válaszolta.
21. Abban az időben gyermek voltam.
22. Látod-e azt az ifjút?
23. Azok a várak a királyéi.
24. Azok most alszanak.
25. Annak adtam valamit.
26. Ezt a dalt énekeld el!
27. Ennek a bűnei nyilvánvalóak.
28. Kié volt a győzelem?
29. Mi van a vízben?
30. Melyik hegyet erősítette meg Romulus?
31. Kivel sétáltál?
32. Kiknek a követei érkeztek meg?
33. Kiki saját szerencséje kovácsa.
34. Ami szabad Juppiternek, nem szabad az ökörnek.
35. Kétszer ad, ki gyorsan ad.
36. Higgy, de nézd meg, kinek!
37. A maga sorsát kinek-kinek túrnie kell.
38. Amiket akarunk, azokat hisszük legszívesebben.
39. Bármely ember tévedhet.

S Z Á M N E V E K

TÖSZÁMNEVEK

1=ūnus, -a, -um egy
2=duō, duae, duō
3=trēs, tria
4=quattuor
5=quinque
6=sex
7=septem
8=octō
9=novem
10=decem

11=undecim
12=duodecim
13=tredécim
14=quattuordecim
15=quindécim
16=sēdecim
17=septemdecim
18=duodēvigintī
19=undēvigintī
20=vigintī

21=ūnus et vigintī v.
vigintī ūnus
22=duō et vigintī v.
vigintī duo
28=duodētrigintā
29=undētrigintā

30=trigintā
40=quadrāgintā
50=quingāgintā
60=sexāgintā
70=septuāgintā
80=octōgintā
90=nōnāgintā
100=centum

SORSZÁMNEVEK

primus, -a, um első
secundus (vagy: alter)
tertius
quartus
quintus
sextus
septimus
octāvus
nōnus
decimus

undecimus
duodecimus
tertius decimus
quartus decimus
quintus decimus
sextus decimus
septimus decimus
duodēvicēsimum
undēvicēsimum
vicēsimum

ūnus et vicēsimum v.
vicēsimum primus
alter et vicēsimum v.
vicēsimum alter
duodētricēsimum
undētricēsimum

tricēsimum
quadrāgēsimum
quingāgēsimum
sexāgēsimum
septuāgēsimum
octōgēsimum
nōnāgēsimum
centēsimum

S Z Á M N E V E K

TÖSZÁMNEVEK

200=ducentī, -ae, -a
300=trecentī, -ae, -a
400=quadringentī, -ae, -a
500=quingentī, -ae, -a
600=sescentī, -ae, -a
700=septingentī, -ae, -a
800=octingentī, -ae, -a
900=nōngentī, ae, -a
1000=mille

2000=duo milia
10.000=decem milia
100.000=centum milia
1.000.000=decies centena milia

OSZTÓSZÁMNEVEK

1=singulī, -ae, -a egy-egy
2=bīnī, -ae, -a
3=ternī
4=quaternī
5=quīnī
6=sēnī
7=septēnī
8=octōnī
9=novēnī
10=dēnī

11=undēnī
12=duodēnī
13=ternī dēnī
14=quaternī dēnī
15=quīnī dēnī
16=sēnī dēnī
17=septēnī dēnī
18=duodēvicēnī
19=undēvicēnī
20=vicēnī

21=vicinī singuli
28=duodētricēnī
29=undētricēnī

SORSZÁMNEVEK

ducentēsimum
trecentēsimum
quadringentēsimum
quingentēsimum
sescentēsimum
septingentēsimum
octingentēsimum
nōngentēsimum
millēsimum

bis millēsimum
decies millēsimum
centies millēsimum
decies centies millēsimum

SZÁMHAJÁRÓZÓK

semel egyszer
bis
ter
quater
quīquies
sexies
septies
octies
novies
decies

undecies
duodecies
ter decies
quater decies
quīdecies
sēdecies
septies decies
duodēvicies
undēvicies
vicies

semel et vicies
duodētricies
undētricies

OSZTÓSZÁMNEVEK.

30=trīcēnī
40=quadrāgēnī
50=quīnquāgēnī
60=sexāgēnī
70=septuāgēnī
80=octōgēnī
90=nōnāgēnī
100=centēnī
200=ducēnī
300=trecēnī
400=quadrīngēnī
500=quīngēnī
600=sescēnī
700=septīngēnī
800=octīngēnī
900=nōngēnī
1.000=sīngula mīlia
2.000=bīna mīlia
10.000=dēna mīlia
100.000=centēna mīlia
1.000.000=decīes centēna mīlia

SZÁMHA TÁROZÓK.

trīciēs
quadrāgiēs
quīnquāgiēs
sexāgiēs
septuāgiēs
octōgiēs
nōnāgiēs
centiēs
ducentiēs
trecentiēs
quadrīngentiēs
quīngentiēs
sescentiēs
septīngentiēs
octīngentiēs
nōngentiēs
mīliēs
bis mīliēs
decīes mīliēs
centiēs mīliēs
decīes centiēs mīliēs

ŪNUS, DUO, TRĒS, MILLE HAJLÍTÁSA.

	Sing.	Plur.
Nom.	ūnus, ūna, ūnum	duo, duae, duo
Acc.	ūnum, ūnam, ūnum	duōs, duās, duo
Gen.	ūnīus	duōrum, duārum, duōrum
Dat.	ūnī	duōbus, duābus, duōbus
Abl.	ūnō, ūnā, ūnō	duōbus, duābus, duōbus
	Plur.	Plur.
Nom.	trēs, tria	mīlia
Acc.	trēs, tria	mīlia
Gen.	trīum	mīlium
Dat.	tribus	mīlibus
Abl.	tribus	mīlibus

SZÁMNEVEK HASZNÁLATA.

A tőszámnevek legnagyobb része nem hajlítható. Ūnus egyesszámban, duo, trēs, a százasok (centum kivételével) és mille többesszámban hajlíthatók.

Jellemző az ūnus hajlítására a névmásoknál használatos -īus genitívus- és -ī datívus-végződés.

Duo szerint hajlítjuk ezt a szót is: ambō, -ae, -o (mindkettő).

A mille egyesszámban nem hajlítható s ha csak egy ezerről van szó, változatlanul áll minden esetben a többesszámú főnév előtt. Pl: mille hominēs (ezer ember), cum mille hominibus (ezer emberrel). Ha azonban több ezerről van szó, akkor a mille többesszámú semleges főnévként hajlítandó s mellé a jelzett szó többes genitívusba kerül. Pl. duo mīlia hominum (kétezer ember).

Kétjegyű számokat 21-től 99-ig kétféleképpen fejezhetünk ki:

a) mint a magyarban: a tizes áll elől.

Pl. vīgintī sex=26.

b) vagy az egyes áll elől és et-tel követi a tizes.

Pl. sex et vīgintī=26.

Százon felül mindig a nagyobb szám áll elől, mint a magyarban. Pl. sescentī septuāgintā septem=677.

Sorszámnévvel fejezi ki a latin az évszámokat és órákat. Pl. annō millēsīmō nōngentēsīmō decīmō (1910-ben), hōrā quartā (négy óra).

A törtszámok kifejezésére sorszámneveket használ a latin. Ha a számláló 1, akkor ez elmarad. Pl. tertia pars $\frac{1}{3}$. Ha a számláló eggyel kisebb a nevezőnél, akkor meg a nevezőt hagyjuk el. Pl. trēs partēs $\frac{3}{4}$.

A magyartól eltérőleg többesben áll a jelzett szó ūnus kivételével minden tőszámnév és határozatlan számnév mellett. Pl. quinque virī (öt férfi); multī militēs (sok katona); cētera oppida (a többi város).

A S Z Á M N E V E K

1. Ūnus est Deus.
2. Ūnā manū scribimus.
3. Ūnī hominī ignoscō.
4. Duōs frātrēs habeo.
5. Dē duōbus bellīs lēgī.
6. Librōs ambōs āmīsī.
7. Pōcula ambō plēna sunt.
8. Exercītūs ambō vicērunt.
9. Volātum trium aquilārum observō.
10. Trēs cervōs vīdī.
11. Cicerō nōmina tria habet.
12. Mille hominēs in vicō vīvunt.
13. Mille verba didici.
14. Vitam mille cīvium servāvī.
15. Tria milia militum cecidērunt.
16. Cum duōbus milibus equitum pugnāmus.
17. Duō milia quingentī equitēs fūgērunt.
18. Graeci decem annōs Trōiam oppugnābant.
19. Annus habet duodecim mensēs.
20. Senex nōnāgintā annōs nātus est.
21. Egō undecim annōs nātus sum.
22. Quot sunt sescentī septem et duōdēquingēgintā ?
23. In nostrā classe trīginta sumus.
24. Annō millēsīmō nōngentēsīmō vicēsīmō nātus sum.
25. Quot diēs habet quartō quōque annō Februārius ?
26. Bīnōs pedēs habēmus.
27. In singulis silvis dēnī custōdēs sunt.
28. Ter centēna sunt trecentī.
29. Bis vincit, qui sē vincit in victoriā.
30. Milīēs hoc tibi dixi.
31. Imperātor annō post Christum nātum quartō mortuus est.
32. Diēi quintō decimō Martiū nōmen erat Idus.
33. Multi convēnērunt in oppidum.
34. Cum multis hostibus pugnāvimus.
35. Consulēs cum duōdēnīs lictōribus ibant.
36. Ter trīna sunt novem.
37. Hominēs ūniversī mortālēs sunt.
38. Mortem trecentōrum nautārum dēplōrāmus.

G Y A K O R L Á S Á R A

1. Egy az Isten. Egyedül te vagy az Isten
2. Egy kézzel írunk.
3. Egy embernek megbocsátok.
4. Két fiútestvérem van.
5. Két háborúról olvastam.
6. Mindkét könyvet elvesztettem.
7. Mindkét pohár tele van.
8. Mindkét hadsereg győzött.
9. Három sas repülését figyelem.
10. Három szarvast láttam.
11. Ciceronak három neve van.
12. Ezer ember él a faluban.
13. Ezer szót tanultam meg.
14. Ezer polgár életét megmentettem.
15. 3000 katona elesett.
16. 2000 lovassal harcolunk.
17. 2500 lovas elmenekült.
18. A görögök tíz évig ostromolták Tróját.
19. Az évnek tizenkét hónapja van.
20. Az öreg 90 éves.
21. Én 11 éves vagyok.
22. Mennyi 607 meg 48?
23. A mi osztályunkban harmincan vagyunk.
24. Az 1920. évben születtem.
25. Hány napja van februárnak minden negyedik évben?
26. Két lábunk van.
27. Egy-egy erdőben 10-10 ór van.
28. Háromszor száz háromszáz.
29. Kétszeresen győz az, aki magát győzi le a győzelemben.
30. Ezerszer mondtam ezt neked.
31. A fővezér Krisztus után 4-ben halt meg.
32. Március 15. napjának Idus volt a neve.
33. Sokan összejöttek a városba.
34. Sok ellenséggel harcoltunk.
35. A consulok 12-12 poroszlóval jártak.
36. Háromszor három kilenc.
37. Valamennyi ember halandó.
38. 300 hajós halálát siratjuk.

ADVERBIUMOK.

Beātē	boldogan	pulchrē	szépen
beātius	boldogabban	pulchrius	szebben
beātissimē	legboldogabban	pulcherrimē	legszebben
citō	gyorsan	rectā	egyenesen
citius	gyorsabban	rectius	egyenesebben
citissimē	leggyorsabban	rectissimē	legegyenesebben
fortiter	bátran	sapienter	bölcsen
fortius	bátrabban	sapientius	bölcsebben
fortissimē	legbátrabban	sapientissimē	legbölcsebben
facile	könnyen	diū	sokáig
facilius	könnyebben	diūtius	tovább
facillimē	legkönnyebben	diūtissimē	legtovább

1. Bene fēcistī.
2. Libenter tēcum eō.
3. Pulchrē portam ornāvimus.
4. Scelus diū non latet.
5. Hoc saepe accidit.
6. Multum contra Deum peccāvi.
7. Columba subitō āvolāvit.
8. Lupus crūdēliter agnum lacerat.
9. Rotae facile currunt.
10. Dextrā urbs erat, laevā pons.
11. Humilius pilam mitte !
12. Fac similiter !
13. Valdē patrem amō.
14. Magis iuvat dormire.
15. Breviter rem narrā !
16. Anserēs ferī catervatim volant.
17. Crebrius recitābō.
18. Canēs timidi vehementius latrant.
19. Clārius loquere !
20. Pulchrius tē cantō.
21. Difficilius membra moveō.
22. Optimē respondisti.
23. Facillimē aliis consilia damus.
24. Libentissimē tēcum ambulō.
25. Mē fābulae maximē dēlectant.

AZ ADVERBIUM KÉPZÉSE.

Adverbiumnak a határozószót hívják latinul. Az ilyen szó, — a neve is mutatja, — csak határozó szokott lenni a mondatban. Pl. itt mindig helyhatározó, **ma** időhatározó, így módhatározó a mondatban.

Egyrészüknél már homályos a szó eredete, (**semper**=mindig, **procul**=távol), de a legtöbb adverbium ismert melléknévből származik. Pl. **longus** (hosszú) melléknév adverbiuma: **longē** (hosszan).

Az I. és II. declinatiohoz tartozó melléktnevekből **e** járulékkal szerkesztünk adverbiumot. Pl. **longus**-ból **longē** lesz. Ilyen értelemben az ablativus szolgált valamikor **s** hogy az **e** az abl. **ā** és **ō** végzetéből fejlődött, mutatják az ilyen megmaradt adverbiumok: **rārō** (ritkán), **rectā** (egyenesen).

A III. declinatiohoz tartozó melléktnevekből **-ter** járulékkal alkotunk adverbiumot. Pl. **fortis**-ből **fortiter** (bátran) lesz.

A középfokú adverbiumok végzete: **-ius**, a felsőfokúaké: **-e**. Pl. **fortius** (bátrabban), **fortissimē** (legbátrabban).

1. Jól tetted.
2. Szívesen veled megyek.
3. Szépen feldíszítettük a kaput.
4. A bűn sokáig nem marad rejtve.
5. Ez gyakran megtörténik.
6. Sokat vétkeztem Isten ellen.
7. A galamb hirtelen elröpült.
8. A farkas kegyetlenül széttépi a bárányt.
9. A kerekek könnyen futnak.
10. Jobbra város volt, balra híd.
11. Alacsonyabban dobd a lapdát!
12. Tégy hasonlóképpen!
13. Nagyon szeretem az apámat.
14. Jobban esik aludni.
15. Röviden mondd el a dolgot!
16. A vadludak csoportonként repülnek.
17. Gyakrabban fogok szavalni.
18. Félénk kutyák hevesebben ugatnak.
19. Tisztábban beszélj!
20. Szebben énekelek nálad.
21. Nehezebben mozgatom tagjaimat.
22. Nagyon jól feleltél.
23. Igen könnyen adunk másoknak tanácsot.
24. Legszívesebben veled sétálok.
25. Engem mesék gyönyörködtetnek leginkább.

PRAEPOSITIÓK.

Ante	előtt	prope	közel
apud	-nál, -nél, mellett	propter	közelében, -ért, miatt
ad	-hoz, -hez, -ig, felé	per	át, keresztül, végig
adversus	ellen, felé	secundum	után, mentében, szerint
circum, circā	körül	suprā	fölött
citrā, cis	innen	versus	felé
contrā	ellen	ultrā, trans	túl, át
ergā	iránt	ā, ab	-tól, -től, által
extrā	kivül	cum	-val, -vel
intrā	belül	dē	-ról, -ről
inter	között	ē, ex	-ból,ból
infrā	alatt, alul	cōram	jelenlétében
iuxtā	mellett	sine	nélkül
ob	előtt, miatt, -ért	prō	-ért
penes	-nál, -nél	prae	előtt, miatt
pōne	mögött	in	-ban, -ben, -ba, -be
post	után, mögött, óta	sub	alatt, alá
praeter	mellett, kívül	super	fölött, fölé

1. Ab övő ad mala.
2. Ululā cum lupis!
3. Periculum in morā.
4. Inter arma silent lēgēs.
5. Ad aram confugit.
6. Dē mortuīs nīl, nīsi bene.
7. Contrā mortem nōn est medicāmen.
8. Nēmō ante mortem beātus.
9. Omnia cum Deō, nihil sine eō.
10. Sic itur ad astra.
11. Post nūbila Phoebus.
12. Mens sāna in corpore sānō.
13. Extrā Hungariam nōn est vīta.
14. Si Deus nōbiscum, quis contrā nōs?
15. Nulla diēs sine lineā.
16. Post equitem sedet ātra cūra.
17. Ab Iove principium.
18. Inter duōs litigantēs tertius gaudet.
19. Dulce et decorum est prō patriā mori.
20. Fidēs penes auctōrēs.
21. Estō grātus ergā parentēs!
22. Dē gustibus nōn est disputandum.

A PRAEPOSITIÓK HASZNÁLATA.

A *praepositiók*, magyarul *előjárók*, mindig *előtte* állnak annak a *névszónak*, amellyel együtt valamilyen *körülményt* fejeznek ki. Arra valók tehát, amire nyelvünkben a *ragok és névutók*: *határozók szerkesztésére*. A *praepositiók* *sajátsága*, hogy vagy *accusativust*, vagy *ablativust* kívánnak maguk után.

Három *praepositio*: **in**, **sub**, **super** mindkét esettel állhat. Ablativussal hol kérdésre, accusativussal hová kérdésre felelnek.

Ablativussal ezek állnak: **ā, ab, cum, dē, ex** és **ē**

Accusativussal ezek: **cōram, sine, prō** és **prae**.
ante, apud, ad, adversus, circum, circā, citrā, cis, contrā, ergā, extrā, inter, infrā, intrā, iuxtā, ob, penes, pōne, pōst és **praeter, prope, propter, per, secundum, suprā, versus, ultrā, trans**.

1. A tojástól az almáig. (Elejétől végig).
2. Üvöls a farkasokkal!
3. Késedelem veszedelem.
4. Fegyvercsörgés közt elhallgatnak a törvények.
5. Az oltárhoz menekül.
6. A halottakról semmit, csak jót!
7. Halál ellen nincs orvosság.
8. Senki sem boldog halála előtt.
9. Mindent Istennel, semmit se nélküle!
10. Így jutunk a csillagokig.
11. Derűre ború.
12. Ép lélek ép testben van.
13. Magyarországon kívül nincs élet.
14. Ha Isten velünk, ki ellenünk?
15. Egy nap se múljk el munka nélkül!
16. Lóháton sem menekülhetsz a gyötrő gondtól.
17. Isten nevében kezd munkádat!
18. Két ember civakodásának a harmadik örül.
19. Kedves és dicső a hazáért halni.
20. Szerzőknél a bizonyosága.
21. Légy hálás szüleid iránt!
22. Az ízlésekről ne vitázz!

VÁROSNEVEK.

Hol ?	Rōmae	Rómában	Corinthī	Corinthusban
Honnan ?	Rōmā	Rómából	Corinthō	Corinthusból
Hová ?	Rōmam	Rómába	Corinthum	Corinthusba
Hol ?	Athēnīs	Athénben	Pompeiīs	Pompeiben
Honnan ?	Athēnīs	Athénből	Pompeiīs	Pompeiből
Hová ?	Athēnās	Athénbe	Pompeiōs	Pompeibe
Hol ?	Sirmiōne	Sirmioban	Curibus	Curesben
Honnan ?	Sirmiōne	Sirmioból	Curibus	Curesből
Hová ?	Sirmiōnem	Sirmioba	Curēs	Curesbe

1. Rōmae vivō.
2. Corinthī adoleſcēbam.
3. Athēnīs eram.
4. Pompeiīs mortuus est.
5. Neāpoli villam ēmī.
6. Alexandriae militābam.
7. Aquinci fāmam audīvī.
8. Carthāgine nātus sum.
9. Flōrentiae flōrēs flōrent.
10. Cūmīs nāvem ascendi.
11. Rōmā profectus sum.
12. Misēnō epistulam accēpī.
13. Eques Brundisiō fugit.
14. Mercātōrēs Ardeā vēnērunt.
15. Albā Longā incolae ēmigrābant.
16. Budapestinō herī discessī.
17. Veīis litterās mittō.
18. Sabīnī Rōmam mīgrāvērunt.
19. Gabiōs cum amicō petō.
20. Neāpolim pedibus eō.
21. Lēgātus Trōiam pervēnit.
22. Exsulēs Fidēnās equitant.
23. Hostēs Coriolōs irrūpērunt.
24. Praeneste mē moveō.
25. Carthāginem tendimus.

HELYJELÖLÉS VÁROSNEVEKNÉL.

Van egyesszámú városnév, mint Rōma s van többesszámú, mint Athēnae.

Hol kérdésre az **a** és **o** tövű, egyesszámú város és kisebb sziget neve **locativusba** kerül. Ennek az általános használatból kiment esetnek **i** jele az **a** tövű szó tőhangjával **ae-vé** olvadt össze. Pl. **Rōmae**=Rómában, **Clūsī**=Clusiumban.

Minden másféle városnév pusztá **ablativusba** kerül. Pl. **Pompeiīs**=Pompeiben, **Neāpoli**=Nápolyban.

Honnan kérdésre minden város és kisebb sziget neve pusztá **ablativusban** áll. Pl. **Rōmā**=Rómából.

Hová kérdésre minden városnév pusztá **accusativusba** kerül. Pl. **Rōmam**=Rómába.

1. Rómában élek.
2. Corinthusban nőttem fel.
3. Athénben voltam.
4. Pompeiben halt meg.
5. Nápolyban nyaralót vettem.
6. Alexandriában katonáskodtam.
7. Aquincumban hallottam a hírt.
8. Carthagoban születtem.
9. Flórencben nyílnak a virágok.
10. Cumaeban hajóra szálltam.
11. Rómából elúztam.
12. Misenumból levelet kaptam.
13. A lovas Brundisiumból menekült.
14. A kereskedők Ardeából jöttek.
15. Alba Longából elköltöztek a lakosok.
16. Budapestről tegnap távoztam el.
17. Veiből levelet küldök.
18. A sabinusok Rómába költöztek.
19. Gabiibe megyek a barátommal.
20. Nápolyba gyalog megyek.
21. Követ érkezett Trójába.
22. A száműzöttek Fidenaebe lovagolnak.
23. Ellenség tört be Corioliba.
24. Praenestebe indulok.
25. Carthagoba törekszünk.

IGERAGOZÁS. (CONIUGATIO).

Az ige személyhez és időhöz kötött cselekvést, vagy történést fejez ki (*verbum finitum*), szemben az ige névszói alakjaival: az igenevekkel (*verbum infinitum*).

Az ige beszédünk legbővebb tartalmú szava, mert személyragokkal és különféle jelekkel kifejezheti a cselekvés mellett a cselekvés alanyát, idejét, módját, állapotát, (magyarban még a cselekvés tárgyát is). Ezért legfontosabb része a mondatnak (állitmány). A latin állitmány mindig ige.

Ha az igéket jelentésük szerint osztályozzuk, az a főszempont: ki, vagy mi végzi a cselekvést és kin, vagy min. E szerint magyarban háromféle igét ismerünk: cselekvő (mos), szenvedő (mosatik) és visszaható igét (mosakodik).

A latinban nincs visszaható ige, az alanyra való visszahatást személynév más fejezi ki, (mosakodik=*se lavat*). Kétfajta tehát a latin ige:

I. cselekvő (*activum*) és

II. szenvedő (*passivum*).

Az ú. n. álszenvedő (*deponens*) igék jelentése cselekvő, de alakja szenvedő, (*hortatur*=buzdit).

Az igéket feloszthatjuk tárgyas és tárgyatlan csoportra magyarban is, latinban is.

A *verbum transitivum* olyan latin ige, amely mellett állhat kit, mit kérdésre felelő tárgy, (*amō*=szeretek).

A *verbum intransitivum* tárgy nélkül használatos ige (*eo*=megyek).

Az ige jelölheti a cselekvés {
1. alanyát,
2. idejét,
3. módját,
4. állapotát.

1. A cselekvés alanyát személyragokkal jelöli az ige; az alany számát egyes- és többesszámban, személyét első, második és harmadik személyben mutatja.

2. A cselekvést magyarban is, latinban is három időben (*tempus*) mutathatja az ige:

I. jelen időben (*praesens*).

II. múlt " (*praeteritum*),

III. jövő " (*futurum*).

3. Az állítás különféle módjával kifejezheti az ige a cselekvés tényleges, lehetséges, vagy szükséges voltát is. E szerint a magyar igének három módja van: jelentő, feltételes és felszólító mód. A latinban is három mód (*modus*) van:

indicativus,

coniunctivus,

imperativus.

Ezek azonban nem pontos megfelelői a magyar módoknak. Az *indicativus* jelentő móddal, az *imperativus* felszólító móddal fordítjuk, de a *coniunctivus*nak feltételes és felszólító mód felel meg.

4. A latin ige a magyarral szemben mutathatja még a cselekvést három állapotban is, a szerint, hogy a cselekvés folyamatban van-e, bevégeződött-e, vagy csak ezután fog megkezdődni. Van tehát a latinban:

actio imperfecta folyó cselekvés

" *perfecta* befejezett "

" *instans* beálló "

A folyó és befejezett cselekvést mindhárom időben egyszerű igealakokkal fejezi ki a latin, de a beálló cselekvés három idejét már csak körülírva (segédigével együtt) tudja kifejezni, külön igeragozással. *Coniunctivus*ban nincs jövő idő.

IGEALAKOK TÁBLÁZATA.

INDICATIVUS.

Praesens imperfectum

Praeteritum "

Futurum "

Praesens perfectum

Praeteritum "

Futurum "

CONIUNCTIVUS.

Praesens imperfectum

Praeteritum "

Praesens perfectum

Praeteritum "

Ennyi időnek természetesen nincs pontos megfelelője a magyarban, mert nálunk a jelentő módban csak 3 idő van, (jelen, múlt, jövő), a feltételes módban 2 (jelen, múlt) s a felszólító módban csak 1 idő (jelen).

A latinban nincs külön alanyi és tárgyaz ragozás. Pl. **amō** azt is jelenti: szeretek, de azt is: szeretem.

Az **INDICATIVUS** minden ideje magyarban jelentő módú. A **praesens imperfectum** jelenben folyó cselekvést jelöl. Pl. **amat**=szeret.

A **praeteritum imperfectum** a múltban folyó, tartós cselekvést jelent. Nincs pontos megfelelője a magyarban. Múlt idővel fordítjuk. Pl. **regnabat**=uralkodott.

A **futurum imperfectum** jövőben folyó cselekvést fejez ki. Pl. **amābit**=szeretni fog.

A **praesens perfectum** a jelenben bevégzett cselekvést jelöl. Ez a mi múlt időnk. Pl. **amāvit**=szeretett.

A **praeteritum perfectum** múltban bevégzett cselekvés ki-fejezője. Két multbeli cselekvés közül a régebben történtet jelöli ezzel a latin. Ezt is csak múlt idővel fordíthatjuk, esetleg **volt** segédigével bővített multtal. Pl. **amāverat**=szeretett (volt).

A **futurum perfectum** jövőben bevégzett cselekvést jelent. Két jövőbeli cselekvés közül az előbb véghezmenőt fejezi ki, mely már bevégzettnek számít a másik jövőbeli cselekvés szemszögéből. Nincs megfelelője nálunk. Múlt idővel fordíthatjuk a **majd** határozószóval együtt. Pl. **amāverō**=(ha) majd szerettem.

A **CONIUNCTIVUS** két **praesense** (**imperfectum** és **perfectum**) felszólítást fejez ki.

A **praesens imperfectumot** felszólító mód jelen idejével fordítjuk. Pl. **amet**=szeressen.

A **praesens perfectumnak** azonban már nincs megfelelője nálunk, mutatja ez a nehézkes fordítása is: **amāverit**=szeretett legyen.

A két **praeteritum** a mi feltételes módunknak felel meg.

A **praeteritum imperfectumot** feltételes mód jelen idejével fordítjuk. Pl. **amāret**=szeretne.

A **praeteritum perfectum** a mi feltételes módunk múlt idejének felel meg. Pl. **amāvisset**=szeretett volna.

Az igeragozás úgy történik, hogy az ige tövéhez hozzátesszük a szükséges idő- és módjeleket, valamint a személyragokat. A latin igeragozást az teszi szövevényessé, hogy a sokféle igealakot három töből szerkesztjük:

1. **imperfectum-**
  2. **perfectum-**
  3. **supinum-**
- } **töből.**

Ismernünk kell tehát minden igeének e három tövét (az ú.n. **actio-töveket**), ezért **négy főalakot** kell megjegyeznünk szótanuláskor; ezek:

1. **indicativus praes. imp.** egyesszám 1. sz.
2. **infinitivus imperfectus**
3. **indicativus praes. perf.** egyesszám 1. sz.
4. **supinum.**

Pl. szeretek igeének ez a négy főalakja:

amō, amāre, amāvi, amātum.

Az első két alak az **imperfectum**tövet, a harmadik a **perfectum**tövet, a negyedik a **supinum**tövet mutatja.

Amō imperfectumtöve: **amā-**

perfectumtöve: **amāv-**

supinumtöve: **amātū-**

Az **imperfectum**tövet legkönnyebben a második alakból tudjuk meg: el kell hagynunk az **infinitivus imperfectus** **-re**, vagy **-ere** végződését. Bizonyos igecsoportnál azonban szükséges figyelembe venni az első alakot is.

A **perfectum**tövet úgy kapjuk meg, hogy a harmadik főalaknak, tehát az **ind. praes. perf.** egyesszám 1. személyének **-i** végződését elhagyjuk.

A **supinum**tő a negyedik főalakból, tehát a **supinum**ból látható: el kell hagynunk az **-m** végződést s ottmarad az **-ū** végű **supinum**tő.

Az igeragozás áttekinthetősége végett négy ragozási csoportba: **coniugatio**ba osztjuk a latin igeiket legfőbb tövük: az **imperfectum**tő szerint.

I. **coniugatio**hoz tartoznak az **ā** tövűek,

II. " " " **ē** " "

III. " " " a rövid **i, u** és mássalhangzós tövűek,

IV. " " " a hosszú **ī** " "

Az I. **coniugatio**ra jellemző az **inf. imp. -āre** végződése,

II. " " " " " **-ēre** "

III. " " " " " **-ere** "

IV. " " " " " **-īre** "

A C T I V U M

INDICATIVUS

	<u>Praesensimp.</u>	<u>Praeteritum imp.</u>	<u>Futurum imp.</u>
	amō szeretek	amābam szerettem	amābō szeretnifogok
I. coni.	amās	amābās	amābīs
	amat	amābat	amābīt
Tő: amā-	amāmus	amābāmus	amābīmus
	amātis	amābātis	amābītis
	amant	amābant	amābunt
	teneō tartok	tenēbam tartottam	tenēbō tartani fogok
II. coni.	tenēs	tenēbās	tenēbīs
	tenet	tenēbat	tenēbīt
Tő: tenē-	tenēmus	tenēbāmus	tenēbīmus
	tenētis	tenēbātis	tenēbītis
	tenent	tenēbant	tenēbunt
	legō olvasok	legēbam olvastam	legam olvasni fogok
III. coni.	legīs	legēbās	legēs
	legit	legēbat	legēt
Tő: leg-	legīmus	legēbāmus	legēmūs
	legītis	legēbātis	legētis
	legunt	legēbant	legent
	tribuō adok	tribuēbam adtam	tribuam adni fogok
III. coni.	tribuis	tribuēbās	tribuēs
	tribuit	tribuēbat	tribuet
Tő: tribu-	tribuīmus	tribuēbāmus	tribuēmūs
	tribuitis	tribuēbātis	tribuētis
	tribuunt	tribuēbant	tribuent
	capiō fogok	capiēbam fogtam	capiam fogni fogok
III. coni.	capis	capiēbās	capiēs
	capit	capiēbat	capiet
Tő: capi-	capimus	capiēbāmus	capiēmūs
	capitis	capiēbātis	capiētis
	capiant	capiēbant	capient
	audiō hallok	audiēbam hallottam	audiam hallani fogok
IV. coni.	audīs	audiēbās	audiēs
	audit	audiēbat	audiet
Tő: audi-	audimus	audiēbāmus	audiēmūs
	auditis	audiēbātis	audiētis
	audiunt	audiēbant	audient

ACTIVUM.

IMPERFECTUMI IDŐK SZERKESZTÉSE INDICATIVUSBAN.

Imperfectumi időknél a praesens imperfectumot, a praeteritum imperfectumot és a futurum imperfectumot nevezzük, mint ahogy az elnevezésük is mutatja. E három időt az ige imperfectumtövéből alkotjuk indicativusban is, coniunctivusban is.

A praesens imperfectumnak nincs ismertető jele, tehát közvetlenül az imperfectumtövhöz járulnak az alábbi személyragok:

	egyesszám	többszám
1. sz.	-ō	-mus
2. sz.	-s	-tis
3. sz.	-t	-nt.

A mássalhangzós és u tövű igeéknél a kötőhangzó kerül az -s, -t, -mus, -tis személyrag elé és u az -nt elé a III. és IV. coniugatióban.

Az a tövűek tőhangzója kiesik az 1. személyben. (Amāō=amō.)

A praeteritum imperfectum ismertető jele: -ba, személyragokkal együtt:

	egyesszám	többszám
	-bam	-bāmus
	-bās	-bātis
	-bat	-bant.

A III. és IV. coniugatióban -e kötőhangzó van. (Leg-ēbam, audi-ēbam.)

A futurum imperfectum ismertető jele:

*I. és II. coniugatióban -b
III. és IV. „ -a és -e.
Személyragokkal együtt:*

I. és II. coni.	III. és IV. coni.
-bō	-am
-bis	-es
-bit	-et
-bīmus	-ēmūs
-bitis	-ētis
-bunt	-ent.

IMPERFECTUMI IDŐK

1. Aquila volat.
2. Aquilae volant.
3. Vir bonus nōn nocet aliīs.
4. Virī bonī nōn nocent aliīs.
5. Vitae discō.
6. Vitae discimus.
7. Labor omnia vincit.
8. Labor et honor omnia vincunt.
9. Rectē dicis.
10. Rectē dicitis.
11. Pastor caprōs pascit.
12. Pastōrēs caprōs pascunt.
13. Diū militābam.
14. Diū militābāmus.
15. Lūna fulgēbat.
16. Sidera fulgēbant.
17. Saepe in hortō lūdēbam.
18. Saepe in hortō lūdēbāmus.
19. Quōmodō tē gerēbās?
20. Quōmodō vōs gerēbātis?
21. Rōmānī viās multās mūniēbant.
22. Hōc signō vincēs.
23. Hōc signō vincētis.
24. Porta patēbit.
25. Portae patēbunt.
26. Mox Rōmam perveniam.
27. Mox Rōmam perveniēmus.
28. Ubi nocte dormiēs?
29. Ubi nocte dormiētis?
30. Narrābō rem tibi.
31. Narrābimus rem vōbis.
32. Quis orātiōnem habēbit?
33. Quī orātiōnem habēbunt?
34. Nunc quid faciēs?
35. Dominus nōs servābit.
36. Iterum vidēbō vōs et gaudēbit cōr vestrum et gaudium vestrum nēmō tollet ā vōbis.

GYAKORLÁSÁRA.

1. A sas repül.
2. A sasok repülnek.
3. Jó ember nem árt másoknak.
4. Jó emberek nem ártanak másoknak.
5. Az életnek tanulok.
6. Az életnek tanulunk.
7. A munka mindent legyőz.
8. Munka és becsület mindent legyőz.
9. Helyesen beszélsz.
10. Helyesen beszéltek.
11. A pásztor kecskéket legeltet.
12. A pásztorok kecskéket legeltetnek.
13. Sokáig katonáskodtam.
14. Sokáig katonáskodtunk.
15. A hold fénylett.
16. A csillagok ragyogtak.
17. Gyakran játszottam a kertben.
18. Gyakran játszottunk a kertben.
19. Hogyan viselkedtél?
20. Hogyan viselkedtetek?
21. A rómaiak sok utat építettek.
22. Ezzel a jellel fogsz győzni.
23. Ezzel a jellel fogtok győzni.
24. A kapu nyitva áll majd.
25. A kapuk majd nyitva lesznek.
26. Nemsokára Rómába fogok érni.
27. Csakhamar megérkezünk majd Rómába.
28. Hol fogsz aludni az éjjel?
29. Hol alusztok majd az éjjel?
30. El fogom neked mesélni a dolgot.
31. Majd elmondjuk nektek a dolgot.
32. Ki fog beszédet mondani?
33. Kik beszélnek majd?
34. Most mit fogsz tenni?
35. Az Úr megőriz majd minket.
36. Ismét látni foglak titeket; örülni fog a ti szívetek és a ti örömetek senki sem veszi majd el tőletek.

A C T I V U M

INDICATIVUS

Praesens perf. Praeteritum perf. Futurum perf.

	amāvī szerettem	amāveram szerettem	amāverō (ha) majd
	amāvistī	amāverās (volt)	amāveris szerettem
I. coni.	amāvit	amāverat	amāverit
Tő: amāv-	amāvimus	amāverāmus	amāverimus
	amāvistis	amāverātis	amāveritis
	amāvērunt	amāverant	amāverint
	tenuī tartottam	tenueram tartottam	tenuerō (ha) majd
	tenuistī	tenuerās (volt)	tenueris tartottam
II. coni.	tenuit	tenuerat	tenuerit
Tő: tenu-	tenuimus	tenuerāmus	tenuerimus
	tenuistis	tenuerātis	tenueritis
	tenuērunt	tenuerant	tenuerint
	lēgī olvastam	lēgeram olvastam	lēgerō (ha) majd
	lēgistī	lēgerās (volt)	lēgeris olvastam
III. coni.	lēgit	lēgerat	lēgerit
Tő: lēg-	lēgimus	lēgerāmus	lēgerimus
	lēgistis	lēgerātis	lēgeritis
	lēgērunt	lēgerant	lēgerint
	tribuī adtam	tribueram adtam	tribuerō (ha) majd
	tribuistī	tribuerās (volt)	tribueris adtam
III. coni.	tribuit	tribuerat	tribuerit
Tő: tribu-	tribuimus	tribuerāmus	tribuerimus
	tribuistis	tribuerātis	tribueritis
	tribuērunt	tribuerant	tribuerint
	cēpī fogtam	cēperam fogtam	cēperō (ha) majd
	cēpistī	cēperās (volt)	cēperis fogtam
III. coni.	cēpit	cēperat	cēperit
Tő: cēp-	cēpimus	cēperāmus	cēperimus
	cēpistis	cēperātis	cēperitis
	cēpērunt	cēperant	cēperint
	audivī hallottam	audiveram hallottam	audiverō (ha) majd
	audivistī	audiverās (volt)	audiveris hallottam
IV. coni.	audivit	audiverat	audiverit
Tő: audiv-	audivimus	audiverāmus	audiverimus
	audivistis	audiverātis	audiveritis
	audivērunt	audiverant	audiverint

ACTIVUM.

PERFECTUMI IDŐK SZERKESZTÉSE INDICATIVUSBAN.

A *praesens perfectumot*, *praeteritum perfectumot* és *futurum perfectumot* (a nevük is mutatja) *perfectumi időknek* nevezzük. Mindhárom időt az ige *perfectumtövéből* alkotjuk. Ezt a tövet a harmadik főalak mutatja meg, ha elhagyjuk az *-i* végződést. Pl. *amō* főalakjaiból (*amō*, *amāre*, *amāvī*, *amātum*) *amāvī* mutatja az *amāv-* *perfectumtövet*.

Vannak igék, melyeknek *perfectumtöve* azonos az *imperfectumtövével*. Pl. *tribuō*-nak mindkét töve: *tribu*. Legtöbb esetben azonban az ige *tövé* módosulásával külön *perfectumtő* alakul.

A perfectumtő alakulása leggyakrabban:

1. *v*-vel *amāre* (szeretni), *amāv-i*,
2. *u*-val *tenēre* (tartani), *tenu-i*,
3. *s*-szel *manēre* (maradni), *mans-i*,
4. hangzónyújtással *legere* (olvasni), *lēg-i*,
5. kettőzéssel történik, *currere* (futni), *cucurr-i*.

A praesens perfectum személyragjai:

egyesszámban	többszámban
1. sz. <i>-ī</i>	<i>-imus</i>
2. „ <i>-istī</i>	<i>-istis</i>
3. „ <i>-it</i>	<i>-ērunt</i>

A praeteritum perfectum személyragjai:

egyesszámban	többszámban
1. sz. <i>-eram</i>	<i>-erāmus</i>
2. „ <i>-erās</i>	<i>-erātis</i>
3. „ <i>-erat</i>	<i>-erant</i>

A futurum perfectum személyragjai:

egyesszámban	többszámban
1. sz. <i>-erō</i>	<i>-erimus</i>
2. „ <i>-eris</i>	<i>-eritis</i>
3. „ <i>-erit</i>	<i>-erint</i>

PERFECTUMI IDŐK

1. Vēnī, vidī, vicī.
2. Deus suscitāvit Christum.
3. Surrexit Dominus verē.
4. Unde vēnisti?
5. Rīvus inundāvit.
6. Rīvi inundāvērunt.
7. Puella nupsit.
8. Puellae nupsērunt.
9. Nuper mīrāculum accidit.
10. Nuper mīrācula accidērunt.
11. Spectāvi lūdōs sollemnēs.
12. Spectāvimus lūdōs sollemnēs.
13. Fugītīvus effūgit.
14. Fugītīvi effūgērunt.
15. Uxōrem Orpheī anguis momordit.
16. Convīvae iam accubuērunt.
17. Suāvissimē cecinistī.
18. Eques taurum prōstrāvit.
19. Quibus praemium dedistis?
20. Hoc praedixeram.
21. Ulixēs diū errāverat.
22. Rōmulus ōlim Rōmam condiderat.
23. Numerāverās-ne ovēs?
24. Numerāverātis-ne ovēs?
25. Mercātōrēs frumentum vendiderant.
26. Nuntiōs in urbem miserāmus.
27. Rosam pulchram āvellerās.
28. Rosās pulchrās āvellerātis.
29. Si Rōmam pervēnerō, tē visitābō.
30. Ut sēmentem fēceris, ita metēs.
31. Qui prior domum redierit, is vincet.
32. Lēgātī responsum rettulerant.
33. Prōvinciās prōconsulēs regnāverant.
34. Iam prīdem tē admonueram.
35. Errāvi, sicut ovis, quae periit.
36. Circumdederunt mē dolōrēs mortis.
37. Assumpsit Jēsus discipulōs et ascendit in montem.

GYAKORLÁSÁRA.

1. Jöttem, láttam, győztem.
2. Isten feltámasztotta Krisztust.
3. Feltámadott az Úr bizonynyal.
4. Honnan jöttél?
5. A patak kiöntött.
6. A patakok kiöntöttek.
7. A leány férjhez ment.
8. A leányok férjhez mentek.
9. A minap csoda történt.
10. A minap csodák történtek.
11. Megnéztem az ünnepi játékokat.
12. Megnéztük az ünnepi játékokat.
13. A szökevény elmenekült.
14. A szökevények elmenekültek.
15. Orpheus feleségét egy kígyó megharapta.
16. A vendégek már leheveredtek az asztalhoz.
17. Nagyon kellemesen énekeltél.
18. A lovas leterítette a bikát.
19. Kiknek adtatok jutalmat?
20. Ezt előre megmondtam.
21. Ulixes sokáig bolyongott.
22. Romulus hajdan Rómát alapította.
23. Megszámoltad-e a juhokat?
24. Megszámoltátok-e a juhokat?
25. A kereskedők eladták a gabonájukat.
26. Hírvivőket küldtünk a városba.
27. Szép rózsát szakítottál.
28. Szép rózsákat szakítottatok.
29. Ha Rómába érkezem, meglátogatlak.
30. Ahogy vetsz, úgy aratsz.
31. Aki előbb tér majd haza, az győz.
32. A követek meghozták a feleletet.
33. A tartományokat proconsulok kormányozták.
34. Már régen figyelmeztettelek.
35. Tévelyegtem, miként a juh, amely elveszett.
36. Körülvettek engem a halálfájdalmak.
37. Maga mellé vette Jézus tanítványait és felment a hegyre.

A C T I V U M

CONIUNCTIVUS

	Praesens imp.	Praeteritum imp.
I. coni.	amem szeressek	amārem szeretnék
Tő: amā-	amēs amet amēmus amētis ament	amārēs amāret amārēmus amārētis amārent
II. coni.	teneam tartsak	tenērem tartanék
Tő: tenē-	teneās teneat teneāmus teneātis teneant	tenērēs tenēret tenērēmus tenērētis tenērent
II. coni.	legam olvassak	legerem olvasnék
Tő: leg-	legās legat legāmus legātis legant	legerēs legeret legerēmus legerētis legerent
III. coni.	tribuam adjak	tribuerem adnék
Tő: tribu-	tribuās tribuat tribuāmus tribuātis tribuant	tribuerēs tribueret tribuerēmus tribuerētis tribuerent
III. coni.	capiam fogjak	caperem fognék
Tő: capi-	capās capat capāmus capātis capiant	caperēs caperet caperēmus caperētis caperent
IV. coni.	audiam halljak	audirem hallanék
Tő: audī-	audiās audiat audiāmus audiātis audiant	audirēs audiret audirēmus audirētis audirent

IMPERFECTUMI IDŐK SZERKESZTÉSE CONIUNCTI- VUSBAN.

A praesens im-
perfectum jele :

I. coni.-ban -e,
a többiben -a.

Személyragokkal
I. coni.-ban :

-em
-ēs
-et
-ēmus
-ētis
-ent

II. III. IV. coni.-
ban :

-am
-ās
-at
-āmus
-ātis
-ant

A praeteritum
imperfectum jele

-re,
III. coni.-ban e kö-
tőhangzóval :

-ere.

Személyragokkal:

-rem
-rēs
-ret
-rēmus
-rētis
-rent.

A C T I V U M

CONIUNCTIVUS

	Praesens perf.	Praeteritum perf.
I. coni.	amāverim	amāvissem
Tő: amāv-	amāveris amāverit amāverimus amāveritis amāverint	amāvissēs amāvisset amāvissēmus amāvissētis amāvissent
II. coni.	tenuerim	tenuissem
Tő: tenu-	tenueris tenuerit tenuerimus tenueritis tenuerint	tenuissēs tenuisset tenuissēmus tenuissētis tenuissent
II. coni.	lēgerim	lēgissem
Tő: lēg-	lēgeris lēgerit lēgerimus lēgeritis lēgerint	lēgissēs lēgisset lēgissēmus lēgissētis lēgissent
III. coni.	tribuerim	tribuissem
Tő: tribu-	tribueris tribuerit tribuerimus tribueritis tribuerint	tribuissēs tribuisset tribuissēmus tribuissētis tribuissent
III. coni.	cēperim	cēpissem
Tő: cēp-	cēperis cēperit cēperimus cēperitis cēperint	cēpissēs cēpisset cēpissēmus cēpissētis cēpissent
IV. coni.	audīverim	audīvissem
Tő: audīv-	audīveris audīverit audīverimus audīveritis audīverint	audīvissēs audīvisset audīvissēmus audīvissētis audīvissent

PERFECTUMI IDŐK SZERKESZTÉSE CONIUNCTI- VUSBAN.

A praesens per-
fectum jele a per-
fectum-tőhöz já-
ruló -eri.
Személyragokkal:

-erim
-eris
-erit
-erimus
-eritis
-erint

A praeteritum
perfectum jele :
a perfectum-tőhöz
járuló -isse.
Személyragokkal

-issem
-issēs
-isset
-issēmus
-issētis
-issent.

A C T I V U M

1. Cui crēdam ?
2. Videant consulēs !
3. Quid faciāmus ?
4. Pereat prōdītor !
5. Audiāmus et alteram partem !
6. Adveniat regnum tuum !
7. Requiescat in pāce !
8. Adōrēmus et prōcidāmus ante Deum !
9. Lux perpetua luceat ei !
10. Quidquid agis, prūdenter agās !
11. Benedicāmus Dominō !
12. Amēmus parentēs !
13. Avertat hoc malum Iuppiter !
14. Dō, ut dēs.
15. Eligās, quem diligās !
16. Gaudeāmus, iuvenēs dum sumus.
17. Irridērēs-ne mē ?
18. Libenter vōbiscum lūderēmus.
19. Quid tum fieret ?
20. Rex regnum recuperāret.
21. Quis hoc putāret ?
22. Ambulārem, sī tempus habērem.
23. Crēderem, sī possem.
24. Observēmus, quōmodō antiquī computāverint !
25. Si tacuissēs, philosophus mansissēs.
26. Certē gaudiō carmen audivissēs.
27. Cecinissēm, sī vōcem habērem.
28. Facile ducem cēpissēmus.
29. Si pluisset, domī mansissent.
30. Si hoc dixissēs, errāvissēs.
31. Si hoc dicerēs, errārēs.
32. Nōn est, quī liberet mē.
33. Utinam vestem acciperem !
34. Utinam pater meus pervēnisset !

C O N I U N C T I V U S

1. Kinek higgyek ?
2. Figyeljenek a consulok !
3. Mit tegyünk ?
4. Vesszen az áruló !
5. Hallgassuk meg a másik részt is !
6. Jőjjön el a te országod !
7. Nyugodjék békében !
8. Imádkozzunk és hajtsunk térdet Isten előtt !
9. Az örök világosság fényeskedjék neki !
10. Bármit teszel, bölcsen tedd !
11. Dicsérjük az Urat !
12. Szeressük szüleinket !
13. Hárítsa el ezt a bajt Juppiter !
14. Adok, hogy adj.
15. Válaszd, ki kit szeress !
16. Örüljünk, míg ifjak vagyuk !
17. Kinevetnél-e engem ?
18. Szívesen játszanánk veletek.
19. Mi lenne akkor ?
20. A király visszaszerezné országát.
21. Ki hinné ezt ?
22. Sétálnék, ha volna időm.
23. Hinnék, ha tudnék.
24. Figyeljük meg, hogyan számoltak a régiek !
25. Ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna.
26. Bizonyára örömmel hallgattad volna a dalt.
27. Énekeltem volna, ha hangom volna.
28. Könnyen elfogtuk volna a vezért.
29. Ha esett volna, otthon maradtak volna.
30. Ha ezt mondtad volna, tévedtél volna.
31. Ha ezt mondanád, tévednél.
32. Nincs, aki megszabadítson engem.
33. Bárcsak ruhát kapnék !
34. Bárcsak megjött volna apám !

P A S S I V U M

INDICATIVUS

	Praesensimp.	Praeteritum imp.	Futurum imp.
I. coni.	amor	amābar	amābor
Tő: amā-	amāris amātur amāmur amāmini amantur	amābāris amābātur amābāmur amābāmini amābantur	amāberis amābitur amābimur amābimini amābuntur
II. coni.	teneor	tenēbar	tenēbor
Tő: tenē-	tenēris tenētur tenēmur tenēmini tenentur	tenēbāris tenēbātur tenēbāmur tenēbāmini tenēbantur	tenēberis tenēbitur tenēbimur tenēbimini tenēbuntur
III. coni.	legor	legēbar	legar
Tő: leg-	legeris legitur legimur legimini leguntur	legēbāris legēbātur legēbāmur legēbāmini legēbantur	legeris legētur legēmur legēmini legentur
III. coni.	tribuo	tribuebar	tribuar
Tő: tribu-	tribueris tribuitur tribuimur tribuimini tribuuntur	tribuebāris tribuebātur tribuebāmur tribuebāmini tribuebantur	tribueris tribuetur tribuēmur tribuēmini tribuentur
III. coni.	capior	capiēbar	capiar
Tő: capi-	caperis capitur capimur capimini capiuntur	capiēbāris capiēbātur capiēbāmur capiēbāmini capiēbantur	capiēris capiētur capiēmur capiēmini capiēntur
IV. coni.	audior	audiēbar	audiar
Tő: audi-	audiris auditur audimur audimini audiuntur	audiēbāris audiēbātur audiēbāmur audiēbāmini audiēbantur	audiēris audiētur audiēmur audiēmini audiēntur

P A S S I V U M

INDICATIVUS

	Praesens perf.	Praeteritum perf.	Futurum perf.
amātus 3 ^a	sum	amātus 3	eram
"	es	"	erās
amāti 3	est	amāti 3	erat
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	sunt	"	erant
tentus 3	sum	tentus 3	eram
"	es	"	erās
tenti 3	est	tenti 3	erat
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	sunt	"	erant
lectus 3	sum	lectus 3	eram
"	es	"	erās
lecti 3	est	lecti 3	erat
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	sunt	"	erant
tribūtus 3	sum	tribūtus 3	eram
"	es	"	erat
tributī 3	est	tributī 3	erās
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	est	"	erant
captus 3	sum	captus 3	eram
"	es	"	erās
capti 3	est	capti 3	erat
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	sunt	"	erant
auditus 3	sum	auditus 3	eram
"	es	"	erās
auditi 3	est	auditi 3	erat
"	sumus	"	erāmus
"	estis	"	erātis
"	sunt	"	erant

* A 3 szám a melléknév 3 végződését (-us, -a, -um) rövidíti.

CONIUNCTIVUS

Praesens perf.

Praeteritum perf.

I. coni.	amer amēris amētur	amārer amārēris amārētur	amāremur amārēmini amārentur
Tő: amā-			
II. coni.	tenear teneāris teneātur	tenērer tenērēris tenērētur	tenēremur tenērēmini tenērentur
Tő: tenē-			
III. coni.	legar legāris legātur	legerer legerēris legerētur	legeremur legerēmini legerentur
Tő: leg-			
III. coni.	tribuar tribuāris tribuātur	tribuerer tribuerēris tribuerētur	tribueremur tribuerēmini tribuerentur
Tő: tribu-			
III. coni.	capiar capiāris capiātur	caperer caperēris caperētur	caperemur caperēmini caperentur
Tő: capi-			
IV. coni.	audiar audiāris audiātur	audirer audirēris audirētur	audiremur audirēmini audirentur
Tő: audī-			

SZENVEDŐ
IGÉK
RAGOZÁSA.

Imperfectumi időket indicativusban is, coniunctivusban is ugyanolyan időjelekkel szerkesztjük, mint az activumban, de passivumi személyragokkal.

Ezek:
egyesben többesben
-r -mur
-ris -mini
-tur -ntur

Perfectumi
idők ind.-ban is, coni.-ban is körülírással alakulnak. Sum imperfectumi alakjai kerülnek az ige participium perfectumamellé.

Indicativusban
praes.perf. sum,
praet. „ eram,
fut. „ erō;
Coniunctivusban
praes.perf. sim,
praet. „ essem
segédigével alakul.

CONIUNCTIVUS

Praesens imp.

Praeteritum imp.

amātus 3	sim	amātus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
amātī 3	simus	amātī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent
tentus 3	sim	tentus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
tentī 3	simus	tentī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent
lectus 3	sim	lectus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
lectī 3	simus	lectī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent
tribūtus 3	sim	tribūtus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
tribūtī 3	simus	tribūtī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent
captus 3	sim	captus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
captī 3	simus	captī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent
audītus 3	sim	audītus 3	essem
"	sīs	"	essēs
"	sīt	"	esset
audītī 3	simus	audītī 3	essēmus
"	sītis	"	essētis
"	sint	"	essent

SZENVEDŐ
SZERKEZETEK
FORDÍTÁSA.

A latin gyakran használ szenvedő igealakot, mert amely cselekvés az alanyon megy végbe, vagy az alannal történik, azt passivummal szereti kifejezni. Így a visszaható értelmű igék is sokszor szenvedő alakúak. (Hajlik=sē flectit: flectitur.

A mi nyelvünk természetével azonban nem egyezik a szenvedő szerkezet, ezért nem szabad szösz szerint fordítanunk. Szerencsés a valódi és ál-visszaható igével való fordítás. (Equus alitur=a ló táplálkozik. Domus emitur=ház vevődik.) Legtöbbször azonban cselekvő igével élünk. (Linter ventō agitur=a csolnakot szél hajtja.) Ilyenkor a latin alanyból tárgy lesz, a latin határozóból alany.

1. Vivis fama negatur.
2. Iniusti puniuntur.
3. Vultu saepe laeditur pietas.
4. Virtus sola nemini dono datur.
5. Non solum bonus videaris, sed sis!
6. Annosa vulpes haud capitur laqueo.
7. Tristitia vestra vertitur in gaudium.
8. Tempora mutantur et nos mutamur in illis.
9. Ab omnibus relinquo.
10. Rideberis ab amicis.
11. A quo huc ducibaris?
12. Carmen pulchrum cantabitur.
13. Procul montes videntur.
14. Nulla aure corrumpar.
15. Ad cenam invitatus sum.
16. Arx vix capta est.
17. Roma a Romulo condita erat.
18. Benigne audiri eramus.
19. Inclinata est iam dies.
20. Galli a Caesare victi sunt.
21. Ubi captus es?
22. Quo inflammati estis?
23. Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra.
24. Audiatur et altera pars!
25. Sanctificetur nomen tuum!
26. Iam oppidum videretur.
27. A feris laceramur.
28. Iam cornua audirentur.
29. Ab omnibus despectus esset.
30. A te facile superatus essem.
31. A Deo servati essetis.
32. Hic castra posita essent.
33. Ni fallor, periculum aversum esset.

1. Élők sokszor elesnek a dicsőségtől.
2. Az igazságtalanok elveszik majd büntetésüket.
3. Gyakran egy tekintet is sérti a jámborságot.
4. Az erény egymagában senkinek sem jut ajándékul.
5. Ne csak jónak látszál, hanem az is légy!
6. Vén rókat nem lehet hurokkal fogni.
7. A ti szomorúságtok öröme fog változni.
8. Változnak a viszonyok s mi azokkal változunk.
9. Mindenki elhagy engem.
10. Ki fognak nevetni a barátaid.
11. Ki vezetett ide téged?
12. Egy szép dalt fognak énekelni.
13. Távol hegyek látszanak.
14. Semmiféle arany nem fog engem megrontani.
15. Ebédre hívtak engem.
16. A várat nagynehezen foglalták el.
17. Rómát Romulus alapította.
18. Szívesen hallgattak bennünket.
19. Bealkonyodott már.
20. A gallokat Caesar győzte le.
21. Hol fogtak el téged?
22. Mi izgatott fel benneteket?
23. Minden hatalom nekem adatott égen és földön.
24. Hallgassuk meg a másik részt (az ellenvéleményt) is!
25. Szenteltessék meg a te neved!
26. Már látszana a város.
27. A vadak széttépnének bennünket.
28. Már hallatszanának a kürtök.
29. Mindenki lenézett volna téged.
30. Könnyen legyőztél volna engem.
31. Isten megmentett volna titeket.
32. Itt kellett volna táborot ütni.
33. Ha nem csalódom, a veszély elhárult volna.

I M P E R A T I V U S

ACTIVUM

PASSIVUM

I. coni.	I. S. 2.	amā	szeress	amāre	szeretessél
	P. 2.	amāte	szeressetek	amāminī	szeretessetek
	II. S. 2.	amātō	szeretned kell	amātor	szerettetned kell
	Tő: amā-	3. amātō	szeretnie kell	amātor	szerettetnie kell
	P. 2.	amātōte	szeretnetek kell	—	—
	3.	amantō	szeretniük kell	amantor	szerettetniük kell

II. coni.	I. S. 2.	tenē	tartsd	tenēre	tartassál
	P. 2.	tenēte	tartsátok	tenēminī	tartassatok
	II. S. 2.	tenētō	tartanod kell	tenētor	tartatnod kell
	Tő: tenē-	3. tenētō	tartania kell	tenētor	tartatnia kell
	P. 2.	tenētōte	tartanotok kell	—	—
	3.	tenentō	tartaniuk kell	tenentor	tartatnotok kell

III. coni.	I. S. 2.	lege	olvass	legere	olvastassál
	P. 2.	legite	olvassatok	legiminī	olvastassatok
	II. S. 2.	legitō	olvasnod kell	legitor	olvasatnod kell
	Tő: leg-	3. legitō	olvasnia kell	legitor	olvasatnia kell
	P. 2.	legitōte	olvasnotok kell	—	—
	3.	leguntō	olvasniuk kell	leguntor	olvasatniuk kell

III. coni.	I. S. 2.	tribue	adj	tribuere	adassál
	P. 2.	tribuite	adjatok	tribuiminī	adassatok
	II. S. 2.	tribuitō	adnod kell	tributor	adatnod kell
	Tő: tribu-	3. tribuitō	adnia kell	tributor	adatnia kell
	P. 2.	tribuitōte	adnotok kell	—	—
	3.	tribuuntō	adniuk kell	tribuuntor	adatniuk kell

III. coni.	I. S. 2.	cape	fogj	capere	fogassál
	P. 2.	capite	fogjatok	capiminī	fogassatok
	II. S. 2.	capitō	fognod kell	capitor	fogatnod kell
	Tő: capi-	3. capitō	fognia kell	capitor	fogatnia kell
	P. 2.	capitōte	fognotok kell	—	—
	3.	capiuntō	fogniuk kell	capiuntor	fogatniuk kell

IV. coni.	I. S. 2.	audī	hallj	audire	halljanak téged
	P. 2.	audite	halljatok	audiminī	halljanak titeket
	II. S. 2.	audītō	hallanod kell	auditor	téged
	Tő: audi-	2. audītō	hallania kell	auditor	őt
	P. 2.	audītōte	hallanotok kell	—	—
	3.	audiuntō	hallaniuk kell	audiuntor	őket

IMPERATIVUS.

A felszólítást coniunctivus praesensekkel is kifejezheti a latin, de külön módja is van rá: az imperativus. Ennek két formája van. Mindkettő imperfectumtöböl alakul.

I. Az első imperativusszal határozott személyt szólítunk meg bizonyos cselekvésre való felhívással, ezért csak második személye van. Egyesszámban az imperfectumtő szolgál imperativusként, (a III. coni.-ban e hangzó szerepel). Végződésai a négy coniugatióban:

	ACTIVUM	PASSIVUM
sing. 2. sz.	-ā -ē -e -ī	-re
plur. 2. sz.	-āte -ēte -ite -ite	-mini

Dicō (mondok), dūcō (vezetek), faciō (teszek) és ferō (viszek) imperativusában elmarad az -e végzet: dic, dūc, fac, fer=mondd, vezesd, tedd, vidd!

II. A második imperativus általános érvényű kötelességet fejez ki; második és harmadik személye van. Végzetei:

	ACTIVUM	PASSIVUM
sing. 2. sz.	-tō	-tor
" 3. "	-tō	-tor
plur. 2. sz.	-tōte	—
" 3. "	-ntō	-ntor

Ezt a felszólítási formát szigorú imperativusnak is szokták nevezni minden emberre vonatkozó, törvényekbe illő jellege miatt. Magyarra kell segédigével fordítjuk.

A második imperativushoz nē tagadószó járulhat a tilítás kifejezésére. Ilyenkor legtöbbször személytelenül nem szabad körülírással fordítunk. Pl. Deō nē maledicītō! (Nem szabad Istent káromolni.) Egyébként inkább nōlī-val fejezi ki a latin a tilalmat.

1. Amā patriam!
2. Amāte parentēs!
3. Ōrā et labōrā!
4. Cavē canem!
5. Carpe diem!
6. Festīnā lentē!
7. Parēte lēgi!
8. Trādite imperium!
9. Audīte verba mea!
10. Fac hoc mihi!
11. Spēs et Fortūna valēte!
12. Plaudite, amīcī!
13. Cīvēs, rēgem creāte!
14. Vēra dic nōbis!
15. Ululā cum lupīs!
16. Suum cuique tribuite!
17. Audi multa, loquere pauca!
18. Fidē, sed cui, vidē!
19. Hīc Rhodus, hīc saltā!
20. Manē nōbiscum, Domine!
21. Requiem aeternam dōnā ei, Domine!
22. Venīte et vidēte opera Domini!
23. Discite dilīgenter!
24. Aspice in mē et miserēre meī!
25. Laetāminī liberī!
26. Sequere deōs ducēs!
27. Loquiminī fortiter!
28. Quique prō patriā suā dīmicātō!
29. Sī fueris Romae, Rōmānō vīvitō mōre!
30. Ignoscītō saepe alterī, nunquam tibi!

1. Szeresd hazádat!
2. Szeressétek szüleiteket!
3. Imádkozzál és dolgozzál!
4. Óvakodj a kutyától!
5. Élvezd a napot!
6. Lassan járd, tovább érsz!
7. Engedelmeskedjete a törvénynek!
8. Adjátok át a főhatalmat!
9. Halljátok meg szavaimat!
10. Tedd meg ezt nekem!
11. Reménység, szerencse, Isten veletek!
12. Tapsoljatok barátaim!
13. Polgárok, válasszatok királyt!
14. Igazat mondj nekünk!
15. Űvölts a farkasokkal!
16. Adjátok meg kinek-kinek a magáét!
17. Sokat hallj, keveset beszélj!
18. Hígy, de nézd meg, kinek!
19. Itt van Rhodus, itt ugordj! (Itt mutasd meg, mit tudsz!)
20. Maradj velünk, Uram!
21. Örök nyugalmat adj neki, Uram!
22. Jöjjetek és lássátok az Úr műveit!
23. Tanuljatok szorgalmasan!
24. Nézz rám és könyörülj rajtam!
25. Örvendjete, gyermekek!
26. Kövesd vezérlő isteneidet!
27. Beszéljete bátran!
28. Ki-ki a saját hazájáért harcoljon!
29. Ha Rómában vagy, római módon kell élned!
30. Másnak gyakran bocsáss meg, magadnak soha!

SUPINUM

GERUNDIUM

Acc. amātum szeretni	Acc. ad amandum szeretésre
Abl. amātū "	Gen. amandī szeretésnek a...
	Dat. amandō szeretésnek
	Abl. amandō szeretéssel
Acc. tentum tartani	Acc. ad tenendum tartásra
Abl. tentū "	Gen. tenendī tartásnak a
	Stb.
Acc. lectum olvasni	Acc. ad legendum olvasásra
Abl. lectū "	Gen. legendī olvasásnak a
	Stb.
Acc. tribūtum adni	Acc. ad tribuendum adásra
Abl. tribūtū "	Gen. tribuendī adásnak a
	Stb.
Acc. captum fogni	Acc. ad capiendum fogásra
Abl. captū "	Gen. capiendī fogásnak a
	Stb.
Acc. audītum hallani	Acc. ad audiendum hallásra
Abl. audītū "	Gen. audiendī hallásnak a
	Stb.

IGENEVEK.

1. SUPINUM. — 2. GERUNDIUM.

Vannak az *igének* névszói alakjai is, melyek az *alany személyét* nem jelölik: ezeket hívjuk **igenevek**-nek (*verba infinita*). Igei természetű főnevek és melléknévek ezek, azaz tárgyat és határozót vehetnek maguk mellé, akár az *igék*. Pl. **epistulam pennā scribere**=levelet tollal írni; **epistula pennā scripta**=tollal írt levél.

Főnévi igenév három van a latinban: **supinum**, **gerundium** és **infinitivus**.

Melléknévi igenév egy: a participium.

A **supinum** u tövű főnév. Csak egyes *accusativusa* és *ablativusa* van. Az *acc.-i* alak **-tum**, vagy **-sum** végzetű, (az ige negyedik főalakja) s mozgást jelentő ige mellett célhatározó. (**Cēnātum eō**=ebédelni megyek.) Az *abl. -tū*, vagy *-sū* végződésű s módhatározó a mondatban. (**Cēnātū**=ebédelésre nézve, ebéd dolgában.) Lehet gyakran **-ni** képzős főnévi ige-névvel fordítani mindkét alakot.

A **gerundium** o tövű főnév. Képzője az *imperfectum* tövű járuló **-ndum**. Többese nincs, sem egyes *nom.-a*. *Acc.-a* mindig **ad praepositio**val jár s célt fejez ki. Legtöbbször **-ás**, **-és** képzőjű főnévvel fordítjuk. (**Ad cēnandum**=ebédelés végett.)

1. Ite dormitum!
2. Properō cēnātum.
3. Horribile dictū!
4. Lēgati pācem petītum vērēunt.
5. Iūcundum est auditū.
6. Tāle etiam vīsū foedum est.
7. Sabīnī lūdōs spectātum pervērēunt.
8. Cāsus notātū dignus est.
9. Aquam quaesītum discessimus.
10. Exercitatio dicendī mē delectat.
11. Error saepe causa est peccandī.
12. Nihil agendō male agere discimus.
13. Mōs pellendī rēgēs in consuetudinē vērēt.
14. Mulier regnandī cupida erat.
15. Deliberandō saepe perit occasiō.
16. Diem edendō et bibendō consūmēbāmus.
17. Loqui loquendō discitur.
18. Aquam ad restinguendum!
19. Sē fatigandō iter longum fēcīt.
20. Nunc est tempus laetandī.
21. Ad cognoscendum omnia ēnarrābō.

1. Menjetek aludni!
2. Sietek ebédelni.
3. Szörnyű mondani is!
4. A követek békét kérni jöttek.
5. Kellemes hallgatni.
6. Ilyet még nézni is rút dolog.
7. A sabinusok megérkeztek a játékok megnézésére.
8. Az eset méltó a feljegyzésre.
9. Vízet keresni indultunk.
10. A beszédgyakorlat engem gyönyörködtet.
11. Tévedés az oka gyakran a vétkezésnek.
12. Semmittevással rosszat tenni tanulunk.
13. A királyok elűzésének divata szokásba jött.
14. A nő uralomvágyó volt.
15. Fontolgatás közben gyakran elvesz az alkalom.
16. A napot evéssel és ivással töltöttük.
17. Beszélni beszéléssel tanul az ember.
18. A vizet az oltáshoz!
19. A maga hajszolásával hosszú utat tett meg.
20. Most van ideje vigadni.
21. A megértés végett mindent el fogok mondani.

INFINITIVUSOK.

A C T I V U M		P A S S I V U M	
I. coni.	IMPF. amāre PERF. amāvisse INST. amātūrum, am, um esse	szeretni amārī amātum, am, um esse amātum irī	szerettetni
II. coni.	IMPF. tenēre PERF. tenuisse INST. tentūrum, am, um esse	tartani tenērī tentum, am, um esse tentum irī	tartatni
III. coni.	IMPF. legere PERF. lēgis INST. lectūrum, am, um esse	olvasni legi lectum, am, um esse lectum irī	olvastatni
III. coni.	IMPF. tribuere PERF. tribuisse INST. tribūtūrum, am, um esse	adni tribui tribūtum, am, um esse tribūtum irī	adatni
III. coni.	IMPF. capere PERF. cēpisse INST. captūrum, am, um esse	fogni capi captum, am, um esse captum irī	fogatni
IV. coni.	IMPF. audire PERF. audīvisse INST. audītūrum, am, um esse	hallani audīrī audītum, am, um esse audītum irī	hallatszani

1. Errāre hūmānum est.
2. Fās est ab hoste docērī.
3. Parentibus pārēre oportet.
4. Consilium in melius mūtāre sapientis est.
5. Hoc scīrī nōn potest.
6. Urbs capi non potuit.
7. Nōli garrīre!
8. Dēmigrāre constitui.
9. Amārī māior laus est, quam timērī.
10. Tē lectionem didicisse intellegō.
11. Vōs flēvisse audiō.
12. Māiorēs agrōs colere assuescēbant.
13. Militēs coquere scīre nōtum est.
14. Rēgem expulsum esse dēplōrāmus.
15. Carthāginem a Scipīone dēlētam esse legēbam.
16. Tē adventūrum esse sperō.
17. Vōs victūrōs esse praenuntiāvi.

IGENEVEK.

3. INFINITIVUS.

A leggyakrabban használt főnévi igenév. A főnév nominativusa és accusativusa gyanánt állhat; egyéb eseteit a gerundium és supinum alakjai szolgáltatják.

Az **infinitivus** háromféle lehet activumban is, passivumban is, a cselekvés három állapotának megfelelően:

1. Infinitivus imperfectus; végződése

activumban **-re**, (III. coni.-ban **-ere**),
passivumban **-rī**, (III. coni.-ban **-i**).

Ezek az imperfectumtőhöz járulnak.

2. Infinitivus perfectus; végződése

activumban a perf. tőhöz járuló **-isse**;
passivumban körülírással alakul: **participium perfectum** és **esse**.

3. Infinitivus instans; csak körülírással alakul;

activumban: **participium inst. act.** és **esse**,
passivumban: **supinum** és **irī** (eō infinitivusa).

A főnévi igenévnek magyarban csak egy alakja van, mely **-ni** képzővel alakul az igéből. Ezzel fordítjuk az activumi inf. impf.-ot. (**Amāre**=szeretni). A többi infinitivust **hogy** kötőszós mellékmonddal fordítjuk. (**Audīvī avem cecinisse**=hallottam, hogy énekelt a madár.)

1. Tévedni emberi dolog.
2. Szabad tanulni az ellenségtől.
3. A szülőknek engedelmeskedni kell.
4. Bölcs ember szokta tervét jobbra változtatni.
5. Ezt nem tudhatni.
6. A várost nem lehetett elfoglalni.
7. Ne fecsegi!
8. Elhatároztam, hogy elköltözöm.
9. Nagyobb dicséret az, ha szeretnek, mintha félnek tőled.
10. Látom, hogy megtanultad a leckét.
11. Hallom, hogy sirtatok.
12. Őseink hozzászoktak a földműveléshez.
13. Ismeretes, hogy a katonák tudnak főzni.
14. Fájlaljuk, hogy elűzték a királyt.
15. Olvastam, hogy Carthagot Scipio pusztította el.
16. Remélem, hogy eljössz.
17. Előre megmondtam, hogy győzni fogtok.

PARTICIPIUMOK.

ACTIVUM.

PASSIVUM.

- I. coni. IMPF. **amans, -ntis** szerető PERF. **amātus 3** a szeretett
INST. **amātūrus 3** szeretni INST. **amandus 3** szeretendő
akaró
- II. coni. IMPF. **tenens, -ntis** tartó PERF. **tentus 3** a tartott
INST. **tentūrus 3** tartani INST. **tenendus 3** tartandó
akaró
- III. coni. IMPF. **legens, -ntis** olvasó PERF. **lectus 3** az olvasott
INST. **lectūrus 3** olvasni INST. **legendus 3** olvasandó
akaró.
- III. coni. IMPF. **tribuens, -ntis** adó PERF. **tribūtus 3** az adott
INST. **tribūtūrus 3** adni INST. **tribuendus 3** adandó
akaró
- III. coni. IMPF. **capiens, -ntis** fogó PERF. **captus 3** a fogott
INST. **captūrus 3** fogni INST. **capendus 3** fogandó
akaró
- IV. coni. IMPF. **audiens, -ntis** halló PERF. **auditus 3** a hallott
INST. **audītūrus 3** hallani INST. **audiendus 3** a meg-
akaró hallgatandó.

1. Sērō venientibus ossa.
2. Vox audīta perit.
3. Littera scripta manet.
4. Iūcundī sunt actī labōrēs.
5. Malē parta malē dilābuntur.
6. Docentēs discimus.
7. Multa petentibus dēsunt multa.
8. Inter duōs litigantēs tertius gaudet.
9. Praeteritum tempus nunquam revertitur.
10. Voluntās hominum idem petentium firma est.
11. Hungarī agrīs colendis operam dant.
12. Plūrēs adorant sōlem orientem, quam occidentem.
13. Aperī, Domine, ōs meum ad benedicendum nōmen tuum!
14. Domine, festinā ad adiuvandum mē!
15. Mūrī urbis aedificandae dēsignantur.
16. Magis metuendus, quam metuens circumspexit.
17. Legiōnēs ad urbem diruendam profectī sunt.
18. Consul plēbem sibi conciliātūrus orātiōnem habuit.
19. Sacerdōtēs urbem canentēs peragrābant.
20. Dē rēbus gestīs Rōmānōrum legēbāmus.

IGENEVEK.

4. PARTICIPIUM.

A legyakrabban használt latin igenév a participium. Melléknévként fejezi ki a cselekvést s megtartja igei természetét abban is, hogy van cselekvő és szenvedő alakja.

A cselekvés három állapotának megfelelően háromféle a participium: imperfectum, perfectum és instans.

1. A **participium imperfectum -ns** (III. és IV. coni.-ban -ens) képzővel alakul az imperf. tőből; cselekvő értelmű, -i tövű melléknév. A magyar -ó, -ő képzős melléknévi igenév megfelelője.
2. A **participium perfectum** a supinumtőből -s képzővel képezzük; a és o tövű melléknév, mely legtöbbször szenvedő jelentésű. Magyarra -t, vagy -tt képzős multidejű melléknévi igenévvel fordítjuk.
3. A **participium instans** lehet cselekvő és szenvedő. A cselekvő a supinumtőhöz járuló **rus, -ra, -rum** képzővel alakul, a szenvedő az imperf. tőhöz járuló **-ndus, -nda, -ndum** képzővel. Az előző magyarra fordítása főnévi igenévvel és akaró, szándékozó segéd-melléknévvel történik; az utóbbinak **-andó, -endő** képzős jövőidejű melléknévi igenevünk a megfelelője.

1. Későn jövőknek csont jut.
2. Hallott szó elvesz.
3. Írott betű megmarad.
4. Kellemes a megtett munka.
5. Becstelen szerzemények becstelenül pusztulnak el.
6. Tanítva tanulunk.
7. Sokat kérőknél sok hiányzik.
8. Két civakodónak a harmadik örül.
9. Elmult idő soha vissza nem jő.
10. Ugyanarra törő emberek akarata erős.
11. A magyarok földműveléssel foglalkoznak.
12. Többen hódolnak a kelő napnak, mint a lenyugvónak.
13. Nyisd meg, Uram, az én számat a te neved dicséretére!
14. Uram, siess az én megsegítségemre!
15. Az építendő város falait megjelölik.
16. Inkább félelmet keltve, mint félve nézett szét.
17. A légiók a vár megsemmisítésére indultak.
18. A consul, meg akarván nyerni magának a népet, beszédet mondott.
19. A papok énekelve járták be a várost.
20. A rómaiak viselt dolgairól olvasgattunk.

KÖRÜLÍRT IGERAGOZÁS.

ACTIVUM.

IND.	PRAES. IMP.	amātūrus 3	sum, es, est	szeretni	akarok.
	PRAET.	"	eram stb.	"	akartam.
	FUT.	"	erō stb. majd	"	akarok.
	PRAES. PERF.	"	fui stb.	"	akartam.
	PRAET.	"	fueram stb.	"	"
	FUT.	"	fuerō stb. majd	"	"
CONI.	PRAES. IMP.	"	sim stb.	"	akarjak.
	PRAET.	"	essem stb.	"	akarnék.
	PRAES. PERF.	"	fuerim stb.	"	akartam légyen.
	PRAET.	"	fuissem stb.	"	volna.

PASSIVUM.

IND.	PRAES. IMP.	amandus 3	sum, stb. engem	szeretni	kell
	PRAET.	"	eram stb. "	"	kellett
	FUT.	"	erō stb. "	majd szeretni	kell
	PRAES. PERF.	"	fui stb. "	szeretni	kellett
	PRAET.	"	fueram stb. "	"	"
	FUT.	"	fuerō stb. "	majd szeretni	kellett
CONI.	PRAES. IMP.	"	sim stb. "	szeretni	kelljen
	PRAET.	"	essem stb. "	"	kellene
	PRAES. PERF.	"	fuerim stb. "	szeretni	kellett légyen
	PRAET.	"	fuissem stb. "	"	volna.

KÖRÜLÍRT IGERAGOZÁS.

A latin pontosan ki tudja fejezni, hogy a beálló cselekvés a beszélő szempontjából jelen, múlt, vagy jövő idejű-e. Erre azonban nem egyszerű, hanem körülírt igealakok szolgálnak: egy külön igeragozás, melyet épp azért nevezünk körülírt igeragozásnak, mert minden alakja két szóval, tehát körülírással alakul. Szükséges az ige participium instansa és sum valamelyik alakja.

A participium instans activummal cselekvő igeragozást „ „ „ passivummal szenvedő „ szerkesztünk. A participium mellé sum-nak olyan alakja szükséges, amilyen módot és időt akarunk kifejezni a körülírással.

A cselekvő igealak szándékot, } fejez ki.
A szenvedő „ szükségességet }

A magyarra való fordítás is csak körülírással történik. A participiumot főnévi igenévvel fordítjuk s melléje cselekvő igealaknál akar, szándékozik, szenvedő „ kell, szükséges szó kerül. Pl.

Puer lectūrus est=a fiú olvasni akar.

Liber legendus est=a könyvet olvasni kell.

A körülírt igeragozás szenvedő alakjai néha személytelenül állanak; ilyenkor a participium semlegesnemű. Pl. legendum est=olvasni kell.

1. Bellum magnum scriptūrus sum.
2. Moriendum est omnibus.
3. Sors est sua cuique ferenda.
4. Utendum est divitiis, nōn abutendum.
5. Quid rogātūri estis?
6. Laudanda est audācia tua.
7. Daedalus volātūrus fuerat.
8. In templum tibi eundum fuisset.
9. In urbem mihi proficiscendum esset.
10. Locus primus gubernātōri tribuendus est.
11. Heri ambulātūri erāmus.
12. Nōbis mons ascendendus erit.
13. Iūre ingenium poētae admīrandum fuit.
14. Dē gustibus nōn est disputandum.
15. Ante pugnam diū consulendī erant.

1. Nagy háborúról szándékozom írni.
2. Meg kell halni mindenkinek.
3. Sorsát mindenkinek túrnie kell.
4. Élni kell a gazdagsággal, nem visszaélni.
5. Mit akartok kérdezni?
6. Dicsérni kell vakmerőségedet.
7. Daedalus repülni akart.
8. Templomba kellett volna menned.
9. A városba kellene utaznom.
10. Első hely illeti meg a kormányzót.
11. Tegnap sétálni akartunk.
12. Nekünk fel kell majd mennünk arra aへgyre.
13. Joggal kellett csodálni a költő tehetségét.
14. Az ízlésekről nem kell vitatkozni.
15. Csata előtt tanácsot kellett kérni az istenektől.

S U M S E G É D I G E

INDICATIVUS

Praesens imperfectum

sum	vagyok
es	vagy
est	van
sumus	vagyunk
estis	vagytok
sunt	vannak

Praesens perfectum

fui	voltam
fuisti	voltál
fuit	volt
fuimus	voltunk
fuistis	voltatok
fuērunt	voltak

Praeteritum imperfectum

eram	voltam, (valék)
erās	voltál
erat	volt
erāmus	voltunk
erātis	voltatok
erant	voltak

Praeteritum perfectum

fueram	voltam vala (volt)
fuerās	voltál "
fuerat	volt "
fuerāmus	voltunk "
fuerātis	voltatok "
fuerant	voltak "

Futurum imperfectum

erō	leszek
eris	leszel
erit	lesz
erimus	leszünk
eritis	lesztek
erunt	lesznek

Futurum perfectum

fuerō	(ha) majd voltam
fueris	" voltál
fuerit	" volt
fuerimus	" voltunk
fueritis	" voltatok
fuerint	" voltak

1. Ignāvis semper fēriae sunt.
2. Egō dux vester erō.
3. Eram, quod es; eris, quod sum.
4. Deō sit glōria!
5. Ubi fuisti heri?
6. Sine lēgibus pauci probi essēmus.
7. Salūs populi suprēma lex estō!
8. Multi in theatrō erāmus.
9. Mīles essem, si sānus fuissem.
10. Fortēs semper primī erunt.
11. Beātus esse sine virtūte nēmō potest.
12. Sēduli sīmus!
13. Nisi Alexander essem, Diogenēs esse vellem.
14. Ōlim omnēs beāti fuerāmus.
15. Este bonō animō!

R A G O Z Á S A

CONIUNCTIVUS

Praesens imperfectum

sim	legyek
sis	légy
sit	legyen
simus	legyünk
sītis	legyetek
sint	legyenek

Praesens perfectum

fuerim	voltam legyen
fueris	voltál "
fuerit	volt "
fuerimus	voltunk "
fueritis	voltatok "
fuerint	voltak "

Praeteritum imperfectum

essem	volnék
essēs	volnál
esset	volna
essēmus	volnánk
essētis	volnátok
essent	volnának

Praeteritum perfectum

fuissem	voltam volna
fuissēs	voltál "
fuisset	volt "
fuissēmus	voltunk "
fuissētis	voltatok "
fuissent	voltak "

Imperativus

I. Sing. 2.	es	légy
Plur. 2.	este	legyetek
II. Sing. 2.	estō	lenned kell
" 3.	estō	lennie "
Plur. 2.	estōte	lennetek "
" 3.	suntō	lenniük "

Igenevek

Part. ins.	futurus, a, um	leendő
Inf. imp.	esse	lenni
" perf.	fuisse	hogyan voltam
" ins.	futūrum, -am, -um	
	esse, vagy fore=	hogyan lesznek.

1. Lustáknak mindig ünnep van.
2. Én leszek a ti vezéretek.
3. Voltam, ami vagy; leszel, ami vagyok. (Sír felirat).
4. Istennek legyen dicsőség!
5. Hol voltál tegnap?
6. Törvények nélkül kevesen volnánk jók.
7. A nép jóléte a legfőbb törvény legyen!
8. Sokan voltunk a színházban.
9. Katona volnék, ha egészséges lettem volna.
10. A bátrak mindig elsők lesznek.
11. Boldog senki sem lehet erény nélkül.
12. Serények legyünk!
13. Ha nem Sándor volnék, Diogenes szeretnék lenni.
14. Hajdan mindnyájan boldogok voltunk.
15. Ne féljetek!

P O S S U M I G E

INDICATIVUS

<u>Praesens imp.</u>	<u>Praeteritum imp.</u>	<u>Futurum imp.</u>
possum	poteram	poterō
potes	poterās.	poteris
potest	poterat	poterit
possumus	poterāmus	poterimus
potestis	poterātis	poteritis
possunt	poterant	poterunt
<u>Praesens perf.</u>	<u>Praeteritum perf.</u>	<u>Futurum perf.</u>
potuī	potueram	potuerō
potuistī	potuerās	potueris
potuit stb.	potuerat stb.	potuerit stb.

Főalakok: possum, posse, potuī=képes vagyok, tudok, bírok.

1. Nōn omnia possumus omnēs.
2. Quōmodō id facere possum?
3. Vix sine tē facere potuissem.
4. Pontem capere facile potuimus.
5. Pons capi facile potuit.
6. Quis hoc crēdere posset?
7. Vērē Mediōlānum vidēre poterō.
8. Nunquam est fidēlis cum potente societas.
9. Nēmō in suā causā iūdex esse potest.
10. Poteritis-ne canere, puerī?
11. Multa perferre possumus.
12. Quōmodō vitia nostra vincere possēmus?
13. Arcem expugnāre non potuissēmus.
14. Arx expugnārī non potuisset.
15. Possitis resistere hostibus!
16. Non potuisti superāre inimicum tuum.
17. Tē recitāre non potuisse audiō.
18. Quandō non potest id fieri, quod vis, id velis, quod potes.

R A G O Z Á S Á

CONIUNCTIVUS

IGENEVEK

<u>Praesens imp.</u>	<u>Praeteritum imp.</u>	<u>Participium imp.</u>
possim	possem	potens=hatalmas
possis	possēs	
possit	posset	Infinitivusok
possimus	possēmus	Impf.: posse
possitis	possētis	Perf.: potuisse
possint	possent	
<u>Praesens perf.</u>	<u>Praeteritum perf.</u>	
potuerim	potuissem	
potueris	potuissēs	
potuerit stb.	potuisset stb.	

Possum a pot szótól és sum összetétele; a t s-szé lesz s előtt. A latinban infinitivus imperfectusban áll a mellette levő ige s minthogy a kettő együtt a cselekvés lehetőségét fejezi ki, magyarban egy szóval is élhetünk: -hat, -het képviselő ható igével. Pl. scribere possum (írhatok).

1. Nem vagyunk képesek mindenre mindnyájan.
2. Hogyan tehetem azt meg?
3. Nélküled aligha tehettem volna meg.
4. A hídát könnyen el tudtuk foglalni.
5. A hídát könnyen el lehetett foglalni.
6. Ki hihetné ezt el?
7. Tavasszal majd megláthatom Milánót.
8. Sohasem megbízható a hatalmassal (kötött) szövetség.
9. Senki sem lehet bíró a saját ügyében.
10. Tudtok-e majd énekelni, fiúk?
11. Sokat el tudunk viselni.
12. Hogyan győzhetnénk le hibáinkat?
13. A várat nem vehettük volna be.
14. A várat nem lehetett volna bevenni.
15. Tudjatok ellenállni az ellenségnek!
16. Nem bírtad legyőzni ellenfeledet.
17. Hallom, hogy nem tudtál szavalni.
18. Amikor nem lehetséges az, amit akarsz, azt akard, amire képes vagy.

INDICATIVUS

<u>Praesens imp.</u>	<u>Praeteritum imp.</u>	<u>Futurum imp.</u>
eō	ībam	ībō
īs	ībās	ībīs
it	ībat	ībit
īmus	ībāmus	ībimus
ītis	ībātis	ībītis
eunt	ībant	ībunt

<u>Praesens perf.</u>	<u>Praeteritum perf.</u>	<u>Futurum imp.</u>
īvī (ii)	īveram (ieram)	īverō (ierō)
īvistī (istī)	īverās stb.	īverīs stb.
īvit (iit)	īverat	īverit
īvimus (iimus)	īverāmus	īverimus
īvistis (istis)	īverātis	īverītis
īvērunt (iērunt)	īverant	īverint

Főalakok: eō, ire, ivī (ii), itum=megyek.

1. Eāmus ambulātum!
2. Ī domum!
3. Rex in exsilium īvit.
4. Ītūrus manum porrexit.
5. Sic itur ad astra.
6. Pedibus euntēs fessī erant.
7. Ībam forte viā sacrā.
8. Vēnātum ībimus.
9. Nocte itum est.
10. Omnibus abeundum est.
11. Celerius issem, sī potuissem.
12. Post ducem exercitus ībat.
13. Subsidiō irēmus, sī vellētis.
14. Praedātum eundō militēs incitābantur.
15. Hōrā sextā dormitum ierāmus.
16. Cōpiae in Africam eunt.
17. Potest e casā vir magnus exīre.
18. Euntēs in mundum, docēte omnēs gentēs!

CONIUNCTIVUS

<u>Praes. imp.</u>	<u>Praet. imp.</u>	<u>Praes. perf.</u>	<u>Praet. perf.</u>
eam	īrem	īverim (ierim)	īvissem (issem)
eās	irēs	īveris stb.	īvisssēs stb.
eat	īret	īverit	īvisset
eāmus	irēmus	īverimus	īvissemus
eātis	irētis	īveritis	īvissetis
eant	īrent	īverint	īvissent

IMPERATIVUS INFINITIVUS PARTICIPIUM GERUNDIUM

I. S. 2. ī	Impf. ire	Impf.:	
P. 2. ite	Perf. īvesse	iens, euntis	Acc. ad eundum
II. S. 2. itō	(isse)	Inst. act.:	Gen. eundī
3. itō	Inst. itūrum,	eundus, -a, -um	Dat. eundō
P. 2. itōte	-am, -um esse		Abl. eundō
3. euntō			

Eō passivumban csak személytelenül használatos:
itur=mennek; itum est=mentek; eundum est=menni kell.

1. Menjünk sétálni!
2. Menj haza!
3. A király száműzetésbe ment.
4. Menni akarván kezét nyújtotta.
4. Így jutunk a csillagokig.
6. A gyalog menők fáradtak voltak.
7. A Szent-úton jártam éppen.
8. Vadászni fogunk menni.
9. Éjjel mentek az emberek.
10. Mindenkinek el kell menni.
11. Gyorsabban mentem volna, ha tudtam volna.
12. A vezér után a sereg ment.
13. Segítségerekre mennénk, ha akarnátok.
14. A zsákmányolni menéstől felbuzdultak a katonák.
15. Hat órákor aludni mentünk vala.
16. A csapatok Afrikába mennek.
17. Származhatnak kunyhóból nagy ember.
18. Elmenvén a világba, tanítsatok meg minden népet!

V O L Ő, N Ő L Ő, M Ą L Ő

INDICATIVUS

Praesens imperfectum			Praesens perfectum		
volō	nōlō	mālō	voluī	nōluī	māluī
vīs	nōn vīs	māvīs	voluistī	nōluistī	māluistī
vult	nōn vult	māvult	voluit	nōluit	māluit
volumus	nōlumus	mālumus	voluimus	nōluimus	māluimus
vultis	nōn vultis	māvultis	voluistis	nōluistis	māluistis
volunt	nōlunt	mālunt	voluērunt	nōluērunt	māluērunt

Praeteritum imperfectum			Praeteritum perfectum		
volēbam	nōlēbam	mālēbam	voluerim	nōluerim	māluerim
volēbās	nōlēbās	mālēbās	volueris	nōlueris	mālueris
vōlēbat	nōlēbat	mālēbat	voluerit	nōluerit	māluerit
volēbāmus	nōlēbāmus	mālēbāmus	voluerimus	nōluerimus	māluerimus
volēbātis	nōlēbātis	mālēbātis	volueritis	nōlueritis	mālueritis
volēbant	nōlēbant	mālēbant	voluerint	nōluerint	māluerint

Futurum imperfectum			Futurum perfectum		
volam	nōlam	mālam	voluerō	nōluerō	māluerō
volēs	nōlēs	mālēs	volueris	nōlueris	mālueris
volet	nōlet	mālet	voluerit	nōluerit	māluerit
volēmus	nōlēmus	mālēmus	voluerimus	nōluerimus	māluerimus
volētis	nōlētis	mālētis	volueritis	nōlueritis	mālueritis
volent	nōlent	mālent	voluerint	nōluerint	māluerint

Főalakok: volō, velle, voluī = akarok
 nōlō, nolle, nōluī = nem akarok
 mālō, malle, māluī = inkább akarok

1. Si vīs pācem, parā bellum!
2. Velle et facere non est idem.
3. Mortālis glōriam nōlīt!
4. Nōn vult Deus mortem peccātōris.
5. Nōlī esse incrēdulus, sed fidēlis!
6. Lūdere, quam discere mālēbāmus.
7. Esse, quam vidēri bonus mallem.
8. Nōlite peccāre!
9. Frustra vellem, nōn possum.
10. In magnīs et voluisse sat est.
11. Volentī animō tē audiō.
12. Saepe peccāta corrigere nolumus.

R A G O Z Á S A

CONIUNCTIVUS

Praesens imperfectum			Praesens perfectum		
velim	nōlim	mālim	voluerim	nōluerim	māluerim
velīs	nōlis	mālis	volueris	nōlueris	mālueris
velit	nōlit	mālit	voluerit	nōluerit	māluerit
velimus	nōlimus	mālimus	voluerimus	nōluerimus	māluerimus
velitis	nōlitis	mālitis	volueritis	nōlueritis	mālueritis
velint	nōlint	mālint	voluerint	nōluerint	māluerint

Praeteritum imperfectum			Praeteritum perfectum		
vellem	nolem	mallem	voluissem	nōluissem	māluissem
vellēs	nollēs	mallēs	voluissēs	nōluissēs	māluissēs
vellet	nollet	mallet	voluisset	nōluisset	māluisset
vellēmus	nollēmus	mallēmus	voluissēmus	nōluissēmus	māluissēmus
vellētis	nollētis	mallētis	voluissētis	nōluissētis	māluissētis
vellent	nollent	mallent	voluissent	nōluissent	māluissent

Infinitivus imperfectus		
velle,	nolle,	malle
Infinitivus perfectus		
voluisse,	nōluisse,	māluisse
Participium imperfectum		
volens	nolens	—

IMPERATIVUS

I.S.2. nōlī
 P.2. nōlite
 II.S.2. nōlito
 3. nōlito
 P.2. nōlitōte
 3. nōluntō

Nōlō ige imperativusával tiltást fejezünk ki. A tiltás tárgya infinitivus imperfectusban áll. Pl. Nōlī timēre! (Ne félj!)

1. Ha békét akarsz, készülj háborúra!
2. Akarni és tenni nem egyugyanaz.
3. Halandó ne akarjon dicsőséget!
4. Nem akarja Isten a bűnös halálát.
5. Ne légy hitetlen, hanem hívő!
6. Jobban szeretünk játszani, mint tanulni.
7. Inkább szeretnék jó lenni, mint annak látszani.
8. Ne vétkezzetek!
9. Hiába akarnám (szeretném), nem tudom.
10. Nagy dolgokban az akarat is elég.
11. Szívesen hallgatlak.
12. Gyakran nem akarjuk hibáinkat jóvátenni.

F E R Ō I G E

ACTIVUM

INDICATIVUS

Praesens imp.	Praeteritum imp.	Futurum imp.
ferō	ferēbam	feram
fers	ferēbās	ferēs
fert	ferēbat	feret
ferimus	ferēbāmus	ferēmus
fertis	ferēbātis	ferētis
ferunt	ferēbant	ferent
Praesens perf.	Praeteritum perf.	Futurum perf.
tuli	tuleram	tulerō
tulistī	tulerās	tuleris
tulit stb.	tulerat stb.	tulerit stb.

CONIUNCTIVUS

Praesens imp.	Praeteritum imp.
feram	ferrem
ferās	ferrēs
ferat stb.	ferret stb.
Praesens perf.	Praeteritum perf.
tulerim	tulissem
tuleris	tulissēs
tulerit stb.	tulisset stb.

IMPERATIVUS

I.S.2. fer
P.2. ferte
II.S.2. fertō
3. fertō
P.2. fertōte
3. feruntō

IGENEVEK

Infinitivusok	Participiumok	Gerundium
Impf. ferre	Impf. ferens	Acc. ad ferendum
Perf. tulisse	Ins. lātūrus, -a, -um	Gen. ferendī
Inst. lātūrum -am, -um esse		Dat. ferendō
		Abl. ferendō

Főalakok: **ferō, ferre, tuli, lātum** = visz, hoz.

1. Servi in lecticā dominum ferunt.
2. Ferāmus miseris auxilium!
3. Terra frūgēs tulit.
4. Timeō Danaōs et dōna ferentēs.
5. Exempla plūra afferam.
6. Arma ferendō pacem dēfende!
7. Vox facile fertur.
8. Cibāria collāta consumpsimus.
9. Ferrem, si possem.
10. A nuntiō vēra lāta sunt.

R A G O Z Á S A

PASSIVUM

INDICATIVUS

Praesens imp.	Praeteritum imp.	Futurum imp.
feror	ferēbar	ferar
ferris	ferēbāris	ferēris
fertur	ferēbātur	ferētur
ferimur	ferēbāmur	ferēmur
feriminī	ferēbāminī	ferēminī
feruntur	ferēbantur	ferentur
Praesens perf.	Praeteritum perf.	Futurum perf.
lātus, -a, -um sum, es, est	lātus, -a, -um eram, erās, erat	lātus, -a, -um erō, eris, erit

CONIUNCTIVUS

Praesens imp.	Praeteritum imp.
ferar	ferrer
ferāris	ferrēris
ferātur stb.	ferrētur stb.

IMPERATIVUS

I. S. 2. ferre
P. 2. feriminī
II. S. 2. fertor
" 3. fertor
P. 2. —
" 3. feruntor

Praesens perf.	Praeteritum perf.
lātus, -a, -um sim, sis, sit	lātus, -a, -um essem, essēs, esset

IGENEVEK

Infinitivusok	Participiumok	Supinum
Impf. ferri	Perf. lātus, -a, -um	Acc. lātum
Perf. lātum, -am, -um esse	Inst. ferendus, -a, -um	Abl. lātū
Inst. lātum iri.		

A személytelenül használt **fertur** jelentése: azt mondják.

1. A szolgák gyaloghintón viszik gazdájukat.
2. Vigyünk segítséget a szerencsétleneknek.
3. A föld termést hozott.
4. Félek a görögöktől, még ha ajándékokat hoznak is.
5. Több példát fogok felhozni.
6. Fegyverviseléssel védj a békét!
7. A szó könnyen elrepül.
8. Az összehordott élelmiszereket elfogyasztottuk.
9. Vinném, ha tudnám.
10. A hírvivő igazakat jelentett.

FŰŐ IGE RAGOZÁSA.

INDICATIVUS

PRAES. IMP.	fiō, fīs, fit, —, —, fiunt.
PRAET. IMP.	fiēbam, fiēbās, fiēbat, fiēbāmus, fiēbātis, fiēbant.
FUT. IMP.	fiam, fies, fiet, fiēmus, fiētis, fient.
PRAES. PERF.	factus 3 sum, es, est; facti 3 sumus, estis, sunt.
PRAET. PERF.	„ eram, erās, erat; facti 3 erāmus, erātis, erant.
FUT. PERF.	„ erō, eris, erit; facti erimus, eritis, erunt.

CONIUNCTIVUS

PRAES. IMP.	fiam, fiās, fiat, fiāmus, fiātis, fiant.
PRAET. IMP.	fierem, fierēs, fieret, fierēmus, fierētis, fierent.
PRAES. PERF.	factus 3 sim, sīs, sit; facti, sīmus, sītis, sint.
PRAET. PERF.	„ essem, essēs, esset, essēmus, essētis, essent.

INFINITIVUSOK

IMPF. **fieri**

PERF. **factum, -am, um esse**

INST. **futūrum, -am, -um -esse**

PARTICIPIUMOK

factus, -a, -um

futūrus, -am, -um.

Fīō, fierī, factus sum = lesz valamivé, történik.

Facit ige passivuma gyanánt szerepel.

E D Ő IGE RAGOZÁSA.

IND. Praes. imp.	CONI. Praet. imp.	IMPERATIVUS.
edō	ederem v. ēssem	I. ede v. ēs
edis v. ēs	ederēs v. ēssēs	edite v. ēste
edit v. ēst	ederet v. ēsset	II. editō v. ēstō
edimus	ederēmus v. ēssēmus	editō v. ēstō
editis v. ēstis	ederētis v. ēssētis	editōte v. ēstōte
edunt	ederent v. ēssent	eduntō

Edō, edere, ēdī, ēsum = eszem. Az itt közölt mellék-
alakok megegyeznek **sum** alakjaival; csak hogy itt hosszú az
e tőhangzó. Többi alakja szabályosan alakul.

I N Q U A M IGE RAGOZÁSA.

INDICATIVUS

PRAES. IMP.	inquam, inquis, inquit, inquam, inquitis, inquit
PRAET. IMP.	— — inquitbat — — —
FUT. IMP.	— inquitēs, inquit — — —
PRAES. PERF.	— inquitstī, inquit — — —

Inquam (mondom) ige nek csak itt közölt alakjai használata-
tosak s csak szószerinti idézetekbe ékelve.

ÁLSZENVEDŐ (DEPONENS) IGÉK.

Sok olyan ige van a latinban, amely csak szenvedő alakban használatos, de cselekvő jelentéssel. Ezek ragozása teljesen megegyezik a szenvedő igékével. Három főalakjuk van, mert a supinum a harmadik főalakból megtudható. Ilyen igék: **hortor, hortārī, hortātus sum** (buzdít); **lābor, lābī, lapsus sum** (süllyed); **sequor, sequī, secūtus sum** (követ, következik).

Jellemző az álszenvedő igékre, hogy cselekvő alakú és jelentésű ige neveik is vannak. Használatos a supinum, gerundium, mind a négy participium s még a cselekvő alakú és jelentésű infinitivus instans is. Legszenbetűnőbb a participium perfectum cselekvő jelentésű használata. (**Hortātus, -a, -um** = aki buzdított.) Néhány álszenvedő ige part. perf.-a cselekvő és szenvedő jelentésű is. (**Imitātus, -a, -um** = aki utánzott, vagy: az utánzott valami.)

Sajátos ragozási formát mutatnak az ú. n. félig álszenvedő (semideponens) igék. Ezek szintén cselekvő jelentésűek, de imperfectumi alakjaik csak activumban, a perfectumi alakjaik pedig csak passivumban használatosak. Ilyen igék: **audeo, audēre, ausus sum** (merek); **gaudeo, gaudēre, gāvīsus sum** (örülök).

RENDAHAGYÓ IGÉK.

Néhány ige ragozását különféle hangváltozások eltérővé teszik a megszokottól. Ilyen ige pl. **eō** (megyek), **volō** (akarok).

Némely ige ragozásában két-három, — valamikor önálló életet élő — ige alakjai keverednek. Pl. **sum** (vagyok), **ferō** (viszek) igéknek.

Vannak hiányos igék. Pl. **ōdī** (gyűlölök), **memīni** (emlékszem) csak a perfectumtöből képzett alakokat használja; **inquam** (mondom), **aiō** (igent mondok) igéknek mindössze pár alakjuk van.

Hiányos igék közé sorolhatjuk az ú. n. személytelen igéket is. Ezek minden időben csak egyszámú 3. személyben használhatók. Ilyenek a természeti tűneményekre vonatkozó igék (**pluit** = esik, **fulgurat** = villámlik) s azok a külön csoportot alkotó igék, melyek alanya accusativusban álló névmás, vagy infinitivus lehet, (**miseret mē** = sajnálok, **oportet ēsse** = enni kell).

ÁLSZENVEDŐ ÉS HIÁNYOS

1. Nascimur, morimur.
  2. Nōlī mentīrī!
  3. Ruīnae testābuntur.
  4. Nītere porrō!
  5. Patiar, potiar.
  6. Loquere pauca!
  7. Expertō crēde!
  8. Vēr hiemem sequitur.
  9. Nōn moriēris in bellō.
  10. Citō pede lābitur aetās.
  11. Ūtendum est aetāte!
  12. Stultus stulta loquitur.
  13. Vērītās nīl verētur.
  14. Morbōs veritī ēmigrāvimus.
  15. Maria et montēs pollicētur.
  16. Poēta nōn fit, sed nāscitur.
  17. Ut vincās, disce patī!
  18. Caesar, moritūrī tē salūtant.
  19. Pūnirem tē, nisi irāscerer.
  20. Adipiscēmini, quod cupītis.
  21. Rem tenē, verba sequentur.
  22. Dux iram vultū fassus est.
  23. Gāvisus sum, quod pater advēnerat.
  24. Precātus oculōs ad caelum vertit.
  25. Melius est mori, quam male vīvere.
  26. Militēs urbem oppugnāre aggressī sunt.
  27. Inter sē grātulantēs profecti sunt.
-
28. Mementō mori!
  29. Ōdi profānum vulgus.
  30. Nocte pluit tōtā.
  31. Ēssem, sī ēsuriens essem.
  32. Nunc decet caput impedire myrtō.
  33. Ōlim meminisse iuvābit.
  34. Fīat iustitia, pereat mundus!
  35. Nōn ut lubet, sed ut licet, vīvimus.
  36. „Ingrāta es, -inquit, -mī fili.”
  37. „Bellum periculōsum, -inquam, -incipit.”
  38. Hoc fierī oportet.
  39. Cato censor factus est.
  40. Ēsse oportet, ut vīvās, nōn vīvere, ut edās.

IGÉK GYAKORLÁSÁRA

1. Születünk, meghalunk.
  2. Ne hazudj!
  3. A romok tanúskodni fognak.
  4. Nyomulj előre!
  5. Túrni fogok s hatalmam lesz.
  6. Keveset beszélj!
  7. Higgy a tapasztalt embernek!
  8. Tavasz követi a telet.
  9. Nem fogsz meghalni a háborúban.
  10. Gyorsan telik az idő.
  11. Élni kell az idővel!
  12. Ostoba ostobát beszél. (Bolond lyukból bolond szél fú!)
  13. Az igazság nem fél semmitől.
  14. Félvén a betegségektől elköltöztünk.
  15. Tengereket és hegyeket ígér. (Fűt-fát ígér.)
  16. Költő nem lesz, hanem születik.
  17. Hogy győzz, tanulj meg túrni!
  18. Caesar, a halálra szántak üdvözölnek téged!
  19. Megbüntetnélek, ha nem haragudnék.
  20. El fogjátok érni, amit óhajtotok.
  21. A dologgal légy tisztában, a szavak jönnek maguktól.
  22. A vezér elárulta haragját tekintetével.
  23. Örültem, hogy apám megjött.
  24. Imádkozván szemét az ég felé fordította.
  25. Jobb meghalni, mint gyalázatban élni.
  26. A katonák a város ostromlásához fogtak.
  27. Egymásnak szerencsét kívánván útra keltek.
-
28. Emlékezz a halálra!
  29. Gyűlölöm az avatatlan tömeget.
  30. Egész éjjel esett.
  31. Enném, ha éhes volnék.
  32. Most illik fejünket mirtusszal koszorúznunk.
  33. Egykor jól fog esni az emlékezés.
  34. Legyen igazságosság, ha belevész is a világ!
  35. Nem úgy élünk, ahogy tetszik, hanem ahogy lehet.
  36. „Hálátlan vagy, fiam,” — mondta.
  37. „Veszedelmes háború kezdődik”, — mondta.
  38. Ennek meg kell történnie.
  39. Cato censor lett.
  40. Ennünk kell, hogy éljünk, de nem azért kell élnünk, hogy együnk.

TARTALOMMUTATÓ

	Lap
Előszó — — — —	3
Alapismeretek — — — —	4—7
I. declinatio — — — —	8—9
II. declinatio — — — —	10—13
III. declinatio — — — —	14—21
IV. declinatio — — — —	22—23
V. declinatio — — — —	24—25
E s t használata — — — —	26
H a b e t használata — — — —	27
Melléknevek — — — —	28—33
Jelzős viszony — — — —	34—35
I n praepositio — — — —	36—37
Birtokviszony — — — —	38—39
Névmások — — — —	40—47
Számnevek — — — —	48—53
Adverbiumok — — — —	54—55
Praepositio — — — —	56—57
Városnevek — — — —	58—59
Igeragozás — — — —	60
Activum — — — —	64—75
Passivum — — — —	76—81
Imperativus — — — —	82—85
Igenevek — — — —	86—91
Körülírt igeragozás — — — —	92—93
Sum ige — — — —	94—95
Possum ige — — — —	96—97
E o ige — — — —	98—99
Volo, nolo, malo igék — — — —	100—101
Fero ige — — — —	102—103
Fio, edo, inquam igék — — — —	104
Álszenvedő és rendhagyó igék — — — —	105—107